હજરતે (સલ) ફરમાવ્યું

“ખોદા જેના વિષે ભલાઈ ધારે છે તેને દીનમાં સમજ આપે છે.”

અમાનુલ ફિરદૌસ

અથવા

જંનતની ચાવી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા
અબદુર્રહીમ મેનેજર કુતુબખાના સાહેકીયહ
મુ. રાંદેર જીલ્લે સુરત.

આવૃત્તિ બીજી   નકલ ૧૦૦૦.   સા. ૧૩૪૩ હી.

કીં. ૮ આના.

અનુક્રમણિકા.

હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યું

" ખોદા જેના વિષે ભલાઇ ધારે છે તેને દીનમાં સમજ આપે છે "

ઝમાનુલ ફિરદૌસ

અથવા

જંનતની ગ્રાન્ટી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા

અબદુરરહીમ મેનેજર કુતુબખાના સાહેઠીયહ

મુા. રાંદેર જીલ્લે સુરત.

આવૃતિ બીજી. નકલ ૧૦૦૦. સા. ૧૩૪૩ હી.

કી. ૭ આના.

સુરત બરાનપુરી ભાગળ, ભાજીવાળી પોળમાં આવેલા શ્રી "અનાવિલ બંધુ" પ્રી. પ્રેસમાં ગોવીંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયકે છાપ્યું.

અસલ કિતાબની પ્રસ્તાવના.

મોટો મેહેરબાન રહમ કર્તા ખુદાના નામથી

તમામ તારીફ તે અલ્લાહને માટે છે કે જેણે જીભને જંનતની કુંચી બનાવી. જો તેણે (જીભે) ઇમાનની ગવાહી દીધી હોય અને જેણે (તેજ જીભને) જહંનમમાં ઉંધે મોઢે પડવાનું કારણ બનાવ્યું જો તેણે (જીભે) કુફ્ર કલમાં બોલ્યા હોય, અને દરૂદ અને સલામ તેવણ (નબી) પર થાઓ કે જેવણ જામીન થયા છે જંનત વાસ્તે તે માણસના, કે જે જામીન થયો તેવણને વાસ્તે તે ચીજનો કે જે બે જડબા વચ્ચે છે, અને તે ચીજનો કે જે બે ટાંગો વચ્ચે છે. અને દરૂદ અને સલામ થાઓ આપ (સલ)ની આલ અને અસહાબ ઉપર કે જેવણે દીન ઇસલામને પુર્વથી પશ્ચિમ સુધી લોકોને પહોચાડયો.

આ રિસાલો એવી વાતના બયાનમાં લખેલો છે કે જે માણસ એના પર અમલ કરશે તે બેશક જંનતી બનશે. જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ) તેને માટે જંનત મળવાના જામીન છે.

બુખારી શરીફમાં છે કે હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણસ તેના બે જડબા વચ્ચે અને બે ટાંગો વચ્ચે છે તેને માટે જો મને પોતાની જામીનગીરી આપે (કે એ બંને ચીજોને હું હરામ કામોમાં વાપરીશ નહિ) તો હું જંનતને માટે તેનો જામીન થાઉં છું,"

જયાં (સલ) લખ્યું હોય તેને સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમ પઢવું.

એટલે જે માણુસ પોતાની જીભને તે ગુનાહોથી બચાવશે કે જે ગુનાહો જીભથી કરવામાં આવે છે અને પોતાની ઇંદ્રીને તે ગુનાહોથી બચાવશે કે જે ઇંદ્રી વતિ કરવામાં આવે છે તો બેશક જનાબ રસુલે ખુદા (સલ) એ વાતના જામીન છે કે તેને જંનત મળશે. અને બેશક એજ બદનના બે ભાગોથી ઘણા ખરા ગુનાહ થાય છે અને ઘણા મોટા મોટા ગુનાહો નિપજવાનું કારણુ એજ બે ભાગો છે. કુફ્ર કે જે સર્વેથી મોટામાં મોટો ગુનો છે તે ઘણું કરીને જીભથીજ જાહેર થાય છે અને જૂઠ, નિંદા, ચુગલી અને બીજા ઘણા મોટા મોટા ગુનાહો જબાનથીજ થાય છે.

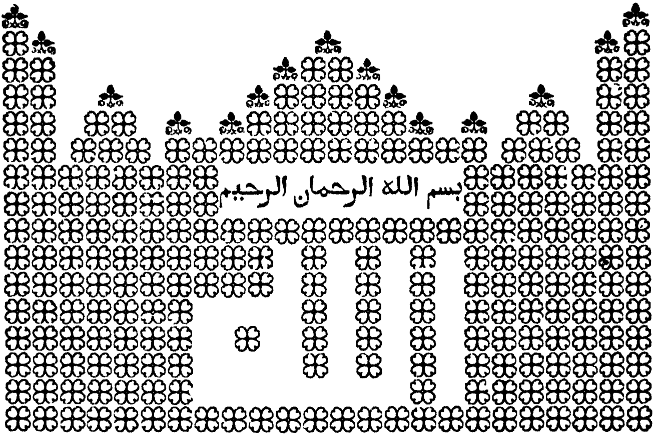
ઝિના કે જે બુરામાં બુરૂં કામ છે તે ઇંદ્રીથીજ નિપજે છે. મરદ સાથે મરદ સોહબત કરે અને બીજા બુરા કામો પણ એજ વિભાગથી કરવામાં આવે છે, અને એ બે ભાગોને ગુનાહોથી રોકવા ઘણું કઠણુ છે. અને તેમાં ખાસ કરીને જીભને (રોકવું તો બહુજ મુશ્કેલ છે) અને એના સિવાય શરીરના બીજા વિભાગોને જેમકે હાથને વગર કસૂરે કોઈને મારવાથી અથવા ચોરી કરવા અથવા કોઇ વાત શરીઅતથી ઉલટી લખવાથી અથવા કોઇ શરીઅતથી ઉલટું કામ જેમકે જુવો કે પાંસામાં લગાડવાથી રોકવું મુશકેલ નથી. સેંકડો માણુસો એવા છે કે એ ગુનાહોથી બચેલા છે. પણ મઝકુર બે ભાગોના ગુનાહોથી બચેલા ઘણાજ થોડા માણુસો હશે.

તેમાં ખાસ કરીને જીભના ગુનાહો કે જેઓને રાતદિવસ કરવાની જાણે ટેવજ પડી ગયલી હોય છે. અને લોકો જીભના ગુનાહોથી બચવાનું ધ્યાન પણ કરતા નથી, જો કે તે ગુનાહોની બુરાઇ બહુજ મોટી છે. એજ વાસ્તે જનાબ મહબૂબે રબ્બુલ આલમીને (સલ) કે જેવણુ પોતાની ઉમ્મતપર માબાપ કરતાં વધારે મેહેરબાની અને દયાવાળા છે એ હદીસ ફરમાવી ,અને

બંને ભાગોને બચાવવાથી જંનતને વાસ્તે જામીન થયા. જેથી આપ (સલ) ની જામીનગીરીપર ભરોસો રાખીને ઉમ્મંમત તે ગુનાહોથી પોતાને બચાવે કે જે ગુનાહો એ બંને ભાગોથી નિપજે છે. અને તે ગુનાહોથી જે અઝાબો થવાના હોય તેથી બચેલા રહે, અને જંનત હાંસેલ કરે.

મોમિન મુસલાન ભાઇઓનો વિચાર કરી અલ્લાહુની દરગાહના મોહતાજ મોહમદ ઇનાયત અહમદને ખુદાપાક તેના ગુનાહોને માફ કરે. ઠીક લાગ્યું કે મચકૂર હદીસની શરેહ લખે અને બંને ભાગોના ગુનાહોને ખોલસા સાથે લખે. તેથી કરીને આ રિસાલો બે ભાગમાં મેં લખ્યો છે. પેહલા ભાગમાં જીભથી જેટલા ગુનાહો થાય છે તેનું બયાન છે. અને બીજા ભાગમાં ઇંદ્રીથી જે જે ગુનાહો નિપજે છે તેનું બયાન છે. અને ઉપર મચકુર થયલી હદીસ મૂજબ એ રીસાલાનું નામ **ઝમાનુંલ ફિરદોસ** રાખ્યું છે. કે જે નામમાંથી હી. સન ૧૨૭૨ પણ નીકળે છે. (અબજદના હિસાબથી) કે જે સાલમાં આ રિસાલો રચાયો છે.

જંનતની ગ્રાન્ટી

પહેલો ભાગ.

જીભથી થતા ગુનાહોના બયાનમાં.

એ ભાગમાં એક મોકદ્દમો, અને પંદર બયાનો છે.

મોકદ્દમો—ઓછું બોલવાના ફાયદાઓના બયાનમાં ઈમામ અહમદ, તિરમિઝી અને ઇબ્ને માજાએ (રહ) એક લાંબી હદીસમાં હઝરત મોઆઝ (રદી) થી રિવાયત કીધી છે કે જનાબરસૂલે પાકે (સલ) તોહીદ, નમાઝ, ઝકાત, રોઝો, હજ, સદકો, તહજ્જુદ અને જેહાદનું બયાન કીધા પછી ફરમાવ્યું કે "જો તમે કહો તો તમને એ સૌ (ઈબાદતો)ની જડ અને અસલ બત-

લાવી દઉં." (હઝરત) મોઆઝે (રદી) કહ્યું કે "ઓ અલ્લાહના નબી (સલ) ! હા (ફરમાવો.)" ત્યારે આપે (સલ) પોતાની જીભ પકડીને ફરમાવ્યું કે "એને હંમેશ રોકી રાખો." ફકત.

આ હદીસથી ઘણો મોટો ફાયદો એવું બોલવાનો સાબેત થયો કે ચુપ રહેવાથી અને જીભને રોકવાથી માણુસના દિલમાં એવું નૂર આવી જાય છે, કે તેથી કરીને સૌ ઇબાદતો અને ઇમાનની વાતો કામેલ થઇ જાય છે. અને તિરમિઝી (રહ) એ જનાબ રસુલે ખોદા (સલ)થી રિવાયત કીધી છે કે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જ્યારે સવાર પડે છે ત્યારે બદનના સૌ ભાગો જીભને માન આપે છે અને ખુશામત કરી કહે છે કે અમારે વાસ્તે ખોદા પાકથી બીતી રેહજે. અમે તારી સાથે છીએ. જો તું સિધી રહેશે તો અમે પણ સિધા રહીશું અને જો તું વાંકી થશે તો અમે પણ વાંકા થઈ જશું."

આ હદીસથી પણ જણાય છે કે જીભને રોકવાથી તમામ કામો સુધરે છે. અને જીભને નહિ રોકવાથી સૌ ખરાબીઓ પેદા થાય છે. બયહકી (રદી) એ રિવાયત કીધી છે કે હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યું કે "સાઠ વરસની ઇબાદત કરતાં ચૂપ રહેવાથી માણુસનો રૂતબો વધારે વધે છે." એટલે માણુસ પોતાનો વધારે વખત ચૂપ રહેવામાં ગાળે તો એ તેને વાસ્તે સાઠ વરસની ઇબાદત કરતાં મોટે દરજ્જે પોંહચાડનાર છે.

અને વળી બયહકીએ (રહ) રિવાયત કીધી છે કે આપે (સલ) અબુઝરને ફરમાવ્યું કે "તમે વધારે ચુપ રેહવાની ટેવ પાડો કેમકે વધારે ચુપ રેહવું શેતાનને દુર કરે છે, અને દીનના કામમાં મદદગાર થઈ પડે છે." અને બયહકીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "બે ટેવો પીઠપર બહુ હલકી માલમ પડે છે અને (નેકી બદીને તોલવાની)અમલોની તરાજુમાં ઘણી ભારે છે. (૧) વધારે ચુપ રહેવું. (૨) લોકો સાથે

નરમાસથી વરતવું. હું કસમ ખાઉં છું તે ઝાતે પાકની કે જેના અખત્યારમાં મારી જાન છે. લોકોમાં એના કરતાં સારો અમલ કોઇએ કીધો નથી." પીઠપર હલકી હોવાથી મતલબ કે તે એ કામો કરવામાં કંઇ બોજો પડતો નથી તે કામ કરવું મુશ્કેલ નથી

ઈમામ અહમદ તિરમિઝી, દારેમી અને બયહકીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણસ ચુપ રહ્યો તેણે નજાત હાંસેલ કીધી." ઇમામ (મોહંમદ) ગઝઝાલી (રહ) એ અહયાઉલ ઉલૂમમાં લખ્યું છે કે બોલવું ચાર તરેહનું છે. (૧) જેમાં તદન નુકસાનીજ છે. અને કંઇ પણ ફાયદો નથી (૨) કે જેમાં નુકસાની પણ નથી તેમ ફાયદો પણ કંઈ નથી. (૩) જેમાં કંઈક ફાયદો છે અને કંઇક નુકસાની છે. (૪) જેમાં નદયત ફાદોજ છે અને કંઇ પણ નુકસાની નથી.

ત્યારે જે બોલવામાં તદન નુકસાનીજ હોય અને કંઇ પણ ફાયદો ન હોય તેથી બચવુંજ જોઇએ. અને જે વાતમાં કંઈક ફાયદો અને કંઇક નુકસાની હોય તેનાથી પણ બચવું જોઇએ. કેમકે નફો લેવા કરતાં નુકસાનીથી બચવું વધારે જરૂરનું છે. (જેમકે) એક માણસને કોઇ ઠેકાણેથી કંઇ રૂપીયા મળવાના હોય અને કંઈ તેની આબરૂને પણ ત્યાં નુકસાની પહોંચવાની હોય તો સમજુ (અને આબરૂદાર) માણસ કદી પણ રૂપીયા મળવાના નફાની સાથે બેઆબરૂ થવાનું નુકસાન નહીં ઉઠાવશે. અને ત્રીજી તરેહથી પણ દૂર રહેવું જોઇએ. કેમકે જે ચીજમાં ફાયદો કે નુકસાન કંઈ નહી હોય તો તે વાત નકામી છે. અને અકલવાળા માણસને નકામી વાતોથી બચવું જોઈએ. કેમકે તેમાં નકામું વખત ગુમાવવું છે. અને આખેરતમાં દરેક શબ્દનો જવાબ દેવો પડશે.

ત્યારે હવે એક તરેહની વાત રહી કે જેમાં તદન નફોજ છે, અને નુકસાન જરા પણ નથી. અને જ્યારે બોલચાલના ત્રણ ભાગ નકામા ઠર્યા, ફક્ત એકજ ભાગ સારો રહ્યો, ત્યારે વિચા-

રવું જોઇએ કે માણુસને છુટકારો મેળવવાનો રસ્તો એજ છે કે માણુસ ઘણો વખત ચુપ રહે, અને જરૂર વગર વાત કરેજ નહિ.

શરહુસ્સુન્નહ (નામની કિતાબ) માં છે કે જનાબ રસૂલે ખુદા (સલ) ફરમાવ્યું કે માણુસ કોઈ વાત ખરાબ બોલી પડે છે અને તે જાણુતો નથી, કે વાતનો ભાર કેટલો છે, અને અલ્લાહ તઆલા તે વાતના સબબથી કેયામત સુધીનો પોતાનો ગજબ તે માણુસ વાસ્તે લખી લે છે. (અને તે માણુસ તો તે વાતને નજીવી ગણે છે અને જાણુતો નથી કે એ વાતથી મને કેટલો ગુનો થયો.)

જ્યારે જીભથી બોલવાની વાતોંનું એ હાલ છે કે કેટલીક વાતોથી કે જેઓને માણુસ સેહલાઈથી બોલી દે છે, હમેશને વાસ્તે અલ્લાહપાકના ગજબમાં ફસી જાય છે. માણુસને જોઇયે કે જીભને બચાવે. અને જ્યારે મોટા મોટા ગુનાહો કે જેઓને લીધે માણુસ જહંનમી અને ભારે અઝાબમાં ફસવાને લાયક બને છે, જેવા કે કુફર, નિંદા ગીબત, ચુગલી, જુઠાણું જીભથીજ થાય છે; ત્યારે બચવાનો ઈલાજ એજ છે કે માણુસ પોતાની જીભને રોકી રાખે. અને ઘણું થોડું બોલે, અને વધારે વખત ચુપજ રહે, જે માણુસ ચુપ રહેશે નહી. અને જીભને રોકશે નહિ તે માણુસથી જરૂર એ ગુનાહો થઇ જશે. ત્યારે બચવાનો ઈલાજ ચુપ રહેવુંજ છે. **સાએબ** (જે એક શાએર છે તે) નો શેએર એ બાબતપર ઘણોજ સારો છે.

બતબ અમ હેચ મઝમું જુઝ બલબ બસતન નમી આયદ;
બખૂશી મઅનીયે દારદ કે દર ગુફ્તન નમી આયદ.*

ગીબતનું બયાન.

ખુદા પાકે ફરમાવ્યું છે કે "તમારામાં કોઈ કોઇની નિંદા કરે નહિ શું તમારામાંનું એક એ વાતને પસંદ કરશે કે પોતાના મરેલા ભાઈના ગોશને ખાય કે જેથી તમને સુગ આવશે." આ આયતથી

* (અર્થ મારા ધ્યાનમાં બંને હોઠો બંધ રાખવા કરતાં વધારે સારી વાત કોઇ આવતી નથી. ચુપ રહેવું એમાં એવા અર્થો સમાયલા છે કે જે બોલવામાં આવે તેમ નથી.)

ગીબત કરનારની ઘણી બુરાઇ સાબેત થાય છે કે અલ્લાહપાકે તેને મુરદાર ખાનાર ઠેરવ્યો. અને મુરદાર ખાનારાઓમાં પણ બહુજ બુરી તરેહના (ઠેરવ્યો.) કે જે પોતાના મરેલા ભાઇના ગોશને ખાય. ખોદા પાક સૌ મુસલમાનોને એથી બચવાની તોફીક દીએ.

બયહકીએ (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે ઝિના કરવા કરતાં ગીબત કરવી વધારે બુરી છે. સહાબાઓએ (રદી) પુછયું કે યા રસુલલ્લાહ (સલ)! ગીબત ઝિના કરતાં કેવી રીતે બુરી છે? આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે માણુસ ઝિના કરે છે પછી તોબા કરે છે તો ખોદાપાક તેને માફકરે છે, અને ગીબત કરનારો તો બક્ષાતોજ નથી, જ્યાં સુધી કે જેની ગીબત કીધી હોય તે પોતે તેને બક્ષે નહીં." એટલે ગીબત બંદાનો હક છે. અને બંદાઓના હકોના જેટલા ગુનાહો છે તેમાં બહુજ મોટી મુશકેલ એ છે કે જ્યાં સુધી જેનો હક હોય તે પોતે નહી બક્ષે ત્યાં સુધી તે ગુના બક્ષાતા નથી.

અને અબુદાઉદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહ (સલ) ફરમાવ્યું કે 'મેરાજની રાતે એવા લોકો પાસેથી હું પસાર થયો કે જેઓના નખ ત્રાંબાના હતા. અને તેઓ પોતાનાં મોને તે નખોથી છોલતા હતા. મેં જીબરઇલ (અલે) થી પુછયું કે આ કયા લોકો છે? તેમણે કહ્યું કે એ તે લોકો છે કે જેઓ માણુસોનો ગોશ ખાય છે અને તેઓની આબરૂઓમાં પડે છે.,, એટલે ગીબત કરે છે.

અને બયહકીએ (રહ) હઝરત અબદુલ્લાહ બીન અબ્બાસ (રદી) થી રિવાયત કીધી છે કે "બે માણુસોએ ઝોહર અથવા અસરની નમાઝ પઢી, અને તેઓ બંને રોઝદાર હતા. જ્યારે જનાબ રસુલે પાક (સલ) નમાઝ પઢી રહ્યા ત્યારે આપે તેઓને ફરમાવ્યું કે તમે બંને ફરીથી વઝુ કરો અને ફરીથી નમાઝ પઢો. અને આ રોઝો પોતાનો તોડો નાહં, પણ એના બદલામાં

એક રોઝો બીજો રાખી લેજો. તે બંનેએ પુછયું કે "યા રસૂલલ્લાહ! શા માટે (એવો એવો હુકમ અમારે માટે આપ ફરમાવો છો) ? આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે તમે ફલાણા શખસની ગીબત કીધી."

આ હદીસથી પણ ગીબતની ઘણી બુરાઇ માલમ પડી કેમકે ગીબત કરવાને લીધે પેગમબર સાહેબે (સલ) વઝુ, નમાઝ, અને રોઝાને ફરીથી રાખવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. અને એજ કારણથી ફિકેહના ઇમામો એ વાતના કાયલ છે કે ગીબત કરવાથી વઝુ મકરૂહ થઇ જાય છે અને રોઝો પણ ઘણો મકરૂહ થઇ જાય છે. તેજ મકરૂહ વઝુથી તેઓએ નમાઝ પઢી તેથી હુઝુરે (સલ) વઝુ અને નમાઝ ફરીથી અદા કરવાનો હુકમ દીધો. અને હઝરત ઇમામ સુફયાન સૌરી જેઓ પોતે એક મઝહબના ઇમામ છે તેઓ એજ માને છે કે ગીબતથી રોઝો તદન તૂટી જાય છે. (વાસ્તે એનાથી બચવું અને ગીબત થઇ જાય તો તે રોઝાના બદલામાં એક રોઝો રાખી લેવો સારૂં છે).

મુસલિમ શરીફમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) સહાબા (રદી) થી પુછયું કે તમે જાણો છો કે ગીબત કોને કહે છે ? સહાબા (રદી) એ અરઝ કીધી કે ખુદાપાક અને તેના રસૂલ (સલ) સારી પેઠે જાણે છે. (કેમકે દીનની વાત એ બે શિવાય બીજું કોણ જાણે ?) આપે ફરમાવ્યું કે ગીબત તેને કહે છે કે પોતાના મુસલમાનભાઇ પછાડી એવી વાત કેહવી કે જે તેના મોઢા પર કહીએ તો તેને ખોટું લાગે. કોઇએ કહ્યું કે યા રસૂલલ્લાહ ! જો તેમાં તે વાત હોય તો ? આપે ફરમાવ્યું કે તેમાં તે વાત હોય ત્યારેજ તો તે ગીબત છે, અને જો તેમાં તે વાત નહીં હોય તો તે બોહતાન (તોહમત) છે

ફાયદો ઘણા લોકોનો એવો વિચાર છે કે ગીબત તેને કહે છે કે કોઇની પછાડી કોઇની જૂઠી બુરાઇ બોલવી, એ વાત ભૂલભરેલી છે. જેવી રીતે કે હદીસ જરીફમાં જણાઇ આવ્યું. મતલબ ગીબતની એટલીજ

છે કે મુસલમાન ભાઈની પછાડી કોઇ એવી તેની આદત બયાન કરવી કે જો તેને મોઢે તે વાત બયાન કરવામાં આવે તો તેને ખોટું લાગે. જો એક માણુસ ખરેખર કાણો હોય ત્યારે જો તેને મોઢે કોઇ તેને કાણો કેહશે તો તેને ખોટું લાગશે. ત્યારે જે માણુસ તેના પછાડી તેને કાણો કેહશે તો તેની ગીબત થઈ જશે તે વાતનું જુઠું હોવું જરૂરી નથી. જો જુઠું કેહશે, તો એક મુસલમાનની પછાડી તેની બુરાઇ કીધી એ ઉપરાંત તોહમત મુકવાનો ગુનો પણ તેને લાગુ પડશે.

મસઅલો—જો કોઈ માણુસ કોઇની ગીબતમાં કહે કે ફલાણાનો ઘોડો એવો છે કે જાણે ગધેડો, અથવા તેનું ઘર એવું છે કે જાણે જાજરૂ, અથવા તેનો છોકરો ઘેલો છે અને બેઅદબ છે, અથવા તેનો બાપ ઘણી બદ ચાલનો છે, તો એમાં પણ ગીબત થઈ જશે, કારણકે માણુસની પોતાની આદતો (ગુણો) માં જેવી રીતે ગીબત થાય છે. તેવીજ રીતે તેની સાથે સંબંધ રાખતી ચીજોના ગુણોમાં ગીબત થાય છે, કે જે વખતે એવી ચીજોનું ગુણ જો તેની રૂબરૂ બયાન કરવામાં આવે તો તેને ખોટું લાગે એટલુંજ નહીં પણ એવી તરેહની ગીબતમાં કોઇ વખતે એક ગીબતમાં બે ગીબતો પણ થઇ જાય છે. જેવી રીતે કે જો અબદુલ્લાહ (નામના માણુસ) ના બાપની બુરાઇ બયાન કીધી, અથવા તેના છોકરાની બુરાઈ કીધી, અને તે બંને મુસલમાનો છે, અને લોકો તેઓને જાણી લીએ કે ફલાણાજ માણુસો છે ત્યારે એ ગીબત અબદુલ્લાહની પણ થઈ અને તેના બાપ કે દીકરાની પણ.

મસઅલો. જેવી રીતે ગીબત જીભથી થાય છે તેવીજ રીતે અંસારાથી પણ થાય છે. જેવી રીતે કે કોઇનું નામ લઇને એક આંખ બંધ કરી લીધી અને તેમાં એવો અંસારો હોય કે તે કાણો છે. અથવા હાથથી એવો અંસારો કરે કે તે ઠીંગણો

છે, અથવા જાડા છે, એવી રીતે કે જો તેને માલમ પડે તો તેને ખોટું લાગે તો એ ગીબત થઇ જશે.

ઇબ્ને અબીદુન્યા (રહ) અને ઈબ્ને મરદયા (રહ) એ રિવાયત કીધી છે કે હઝરત આયશા (રદી) એ ફરમાવ્યું કે મેં જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ) ની રૂબરૂ હાથથી અંસારો કરી દેખાડયું કે ફલાણી ઓરત ઠીંગણી છે. આપે (સલ) ફરમાવ્યુ કે તમે તેણીની ગીબત કીધી."

મસઅલો. ગીબત કલમથી પણ (થાય છે, કે જેને) લખવી જાયઝ નથી. પછી ગમે તો કાગળમાં લખે અથવા કિતાબમાં લખે કેમકે (કેહણી છે કે) કલમ પણ એક તરેહની જીભ છે.

મસઅલો. ગીબત સાંભળવી પણ જાએઝ નથી. સાંભળનાર પણ ગીબતમાં સામેલ થયલો ગણાય છે. સાંભળનારને જોઇએ કે ગીબત કરનારને ચોખ્ખી ના કહી દીએ. કેમકે એવી મનાઇ કરવામાં સવાબ છે (કેમકે તેમાં પોતે ગુનો કરવાથી બચે છે અને બીજાને બચાવે છે) અને નહીં રોકવું (બંનેને) અઝાબ થવાનું કારણ છે.

હઝરત ઇમામ અહમદે (હંબ લરહ) અને તબરાની (રહ) એ (હદીસે શરીફ) રિવાયત કીધી છે કે "જે માણસ પોતાના ભાઇ મુસલમાનની ગીબત કરવાથી બીજાને રોકશે તો અલ્લાહ પાકપર જરૂર છે કે તેને દોઝખથી છોડે." અને અબુદાઉદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે"જે મુસલમાન બીજા મુસલમાનની મદદ નહીં કરશે એવી જગ્યાએ કે જ્યાં તેની આબરૂ બગડતી હોય, અને તેની આબરૂમા નુકસાન આવતું હોય તો, ખોદાપાક તેની મદદ નહીં કરશે કે જ્યાં તેની મદદની જરૂર છે." એટલે કેયામતમાં (તેને અઝાબથી બચાવશે નહીં.) અને જે મુસલમાન બીજા મુસલમાનની મદદ એવી જગ્યાએ કરે કે જ્યાં તેની આબરૂનું નુકસાન થતું હોય તો ખોદાપાક તે માણુસની એવી જગ્યાએ મદદ કરશે કે જ્યાં તેની મદદની (ઘણી) જરૂર છે,

ગીબત કેટલીક રીતે જાએઝ પણ છે. (૧) જેનાપર જુલમ ગુજારેલો હોય તેને જુલમ કરનારની ગીબત તેનું જુલમ દુર કરવા વાસ્તે કરવી જાએઝ છે. જેવી રીતે કે હાકેમે અથવા તેના ખાતાના કોઇ નોકરે કોઇના ઉપર જુલમ કીધો. અથવા કંઇક માલ છીનવી લીધો, અથવા કંઇ બેઆબરૂ કીધો તો તે માણસને જાએઝ છે કે તેની ગેરહાજરીમાં જઇને બાદશાહથી અથવા તેના ઉપરીથી તેના જુલમનું હેવાલ બયાન કરે અને ઇનસાફ માંગે. (૨) જો એક માણસ કોઇની ખોટી આદત અને ગુનાહને જાણતો હોય અને તે એવા માણસ આગળ તેની ગેરહાજરીમાં તે વાત બયાન કરે કે તેના હુકમથી અથવા તેના સમજાવવાથી તે શખસ તે ગુનાહને છોડી દેશે, તો તે ગુનોહ મટાડવાની નૈયતથી એવી રીતે ગીબત કરવી પણ જાયઝ છે. (૩) કોઇ (દીની) મસઅલો પુછયો હોય ત્યારે અસલ હકીકત (જેઆલેમથી મસઅલો આપણે પુછીએ તેની આગળ) બ્યાન કરવાને વાસ્તે પણ ગીબત જાયઝ છે. સહીહેન (બુખારી અને મુસલિમ શરીફ) માં હદીસ છે કે હઝરત અબૂસુફયાન (રદી)ની ઓરત હિંદા (રદી)એ જનાબ રસુલે ખુદા (સલ)ની જનાબે પાકમાં અરજ કીધી કે અબૂસુફયાન (રદી) કંજૂસ માણસ છે. તે મને એટલો ઘર ખરચ આપતો નથી કે જે મને અને મારાં બચ્ચાંને બસ થાય. ત્યારે હું તેની રજા લીધા વગર જો તેના માલમાંથી કંઇ લઇ લઊં તો (કંઈ હરકત તો નથી) ? આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે તમને અને તમારાં બચ્ચાંઓને બસ થાય તેટલું દસ્તુર મુજબ લઇ લીઓ."

•

(જુઓ કે) હિંદાએ હઝરત અબૂસુફયાન (રદી)ને કંજૂસ અને પુરતો ઘર ખરચ નહીં આપનારો તેવણુની ગેરહાજરીમાં કહ્યા છતાં જનાબ નબી (સલ) એ તેવણુને મના કીધા નહીં. અને તેવણુને કોઇ સખતાઇથી જવાબ આપ્યો નહીં, અને તે એટલાજ વાસ્તે કે મસઅલો પૂછવાને વાસ્તે તેવણે આ વાતની અરજ ગુજારી હતી.

(૪) સલાહ દેવામાં સલાહ લેનારનું ભલું ચાહીને ખરો હેવાલ બયાન કરવામાં ગીબત થઈ જાય તો તેની કંઇ હરકત નથી. મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે ફાતેમાં બિન્તે કૈસે હઝરત (સલ) ની જનાબમાં અરજ કીધી કે મોઆવીઆ બિન અબી સુફયાને (રદી) અને અબૂ જોહમે (રદી) મારી સાથે નિકાહ કરવાની કહેણુ કહેવડાવી છે [વાસ્તે એ બાબતમાં આપ મને શી સલાહ આપો છો ?] આપે [સલ] ફરમાવ્યું કે અબૂ જોહમ [રદી] તો ખભાપરથી લાકડી નીચે મુકતોજ નથી [એટલે ઓરતોને બહુજ મારધાડ કરે છે] અને મોઆવીયા [રદી] બહુ ગરીબ માણુસ છે તેવણુની પાસે માલ બિલકુલ નથી [કે જેથી તમારૂં ભરણુપોષણુ થાય.] તમે ઉસામા બિન ઝેદની સાથે નિકાહ કરી લીઓ.

(આ હદીસ પરથી સમજાઇ ગયું કે) હઝરતે [સલ] સલાહ આપવાને વાસ્તે હઝરત અબુજોહમ અને મોઆવીયા [રદી]ની પીઠ પાછળ તેવણુની હાલત બયાન કરી દીધી, અને એવીજ રીતે કોઇનો હેવાલ બયાન કરવાથી જ્યારે એક મુસલમાનનું ભલું કરવાની અને તેને નુકસાનીથી બચાવવાની નૈયત હોય તો ગીબત જાયઝ છે. જેવી રીતે એક માણુસ એક નોકર રાખવા ચાહતું હોય, અને તે નોકર ખોટી દાનતનો હોય ત્યારે તેના ધણીથી કહી દેવું કે એ માણુસની દાનત સારી નથી, અને તેથી કરીને નોકરીએ રાખવાને લાયક નથી, જાયઝ છે. અથવા જેવી રીતે કે અમર [નામનો એક અમુક માણુસ] ઝેદની સાથે ઘણી દોસ્તી રાખતો હોય, અને ઝેદ શરાબી કે ઝાની હોય, તે વખતે અમરને ઝેદની મઝકૂર આદતોથી જાણીતા કરી દેવું કે જેથી તે તેની દોસ્તી છોડી દીએ [અને એવી રીતે તેને જાણીતા કરવામાં ઝેદની જે ગીબત થશે તે] જાયઝ છે. અને એવીજ રીતે એવી બીજી હાલતોનો વિચાર લીએ, કે જે ઠેકાણે નૈયત સાફ હોય અને ગીબત કરવાથી કોઇ મુસલમાનને ફાયદો પોંહચાડવાની મતલબ હોય. નકામું ભુંડું બોલવું

અને તેવી રીતે પોતાના મનનું કપટ બહાર કાઢવું, મતલબ નહીં હોય તોજ ગીબત જાયઝ છે.

[૫] જો કોઇ માણસની એક ખાસ અટક હોય, અને તે અટક કંઈ એબવાળી હોય જેવી રીતે અખફ્શ નહવી કે જેવણુ એજ નામથી મશહુર હતા, અને અખફૂશના અર્થ છુંછાના છે. અથવા કોઈની અટક લંગડો કે લુલો હોય અને તે એજ નામથી મશહૂર હોય તો એવું નામ લેવું જાયઝ છે.

[૬] ફાસિકે મોલિન એટલે જે માણસ કોઇ કબીરો ગુનો તદન જાહેરમાં કરતો હોય. જેવી રીતે કે દાઢી બોડાવતો હોય અથવા ખુલ્લી રીતે શરાબ પીતો હોય, અથવા ઝિના કરતો હોય. અથવા નાચ જોતો હોય તો તેની ગીબત પણ જાયઝ છે. એટલે જો ખુલ્લી રીતે હરામ કામો કરતો હશે અને તે માણસની પછાડી તેની આદતની વાત કોઇ કરશે તો ગુનેગાર થશે નહીં.

મસઅલો. એક માણસનું હેવાલ જો બે તરેહથી બયાન થઇ શકતું હોય, એક એવી રીતે કે તેને ખોટું લાગે અને બીજું એવી રીતે કે તેને ખોટું લાગે નહિ તો પેહલી તરેહથી બયાન કરવાથી ગીબત થઈ જશે અને બીજી તરેહથી બયાન કરવાથી ગીબત થશે નહીં. જેવી રીતે કે જે માણસ કાણો હોય તેની પછાડી કાણો કહેવાથી ગીબત થઈ જશે પણ જો એમ કહીશું કે તે માણસ કે જેવણુની એક આંખમાં નુકસાન છે, અથવા એક આંખથી દેખાતું નથી, એવી રીતે તે માણસનો પત્તો બતલાવવા વાસ્તે કેહવું જાયઝ છે, અથવા કોઇને લાંબો તાડ કહે તો ગીબત થશે પણ કદમાં તેવણુ લાંબા છે એમ કહે તો ગીબત થશે નહીં.

મસઅલો—કોઇ ખાસ માણસનું નામ દઇને નહીં કહે પણ એક ટોળાંનું બ્યાન કરે કે જેઓના નામ નહીં દેવાય. જેવી રીતે કે એમ કહે કે ફલાણુા શેહેરના માણસો ઘણો દગો ફટકો કરનારા છે, અથવા એમ કહે કે ફલાણુા ગામના રેહનારાઓ ઘણુા બેવકુફ હોય છે, તો એ ગીબત થશે નહીં.

મસઅલો–કોઇ ખાસ માણુસની ગીબત કરે પણ નામ નહીં લીએ તો ગીબત થશે નહીં. પણ જો એવી રીતે બયાન કરે કે લોકો ઓળખી લીએ (કે એ વાત ફલાણા માણુસ વાસ્તેજ થઇ રહેલ્લી છે) જેવી રીતે કે એમ કહે કે શેહેરનો કાઝી અથવા કોટવાલ એવી તરેહનો છે. અથવા એવી રીતે તો નહીં પણ એવી ઢબથી બ્યાન કરે કે સાંભળનારાઓમાંથી કોઇ જાણુતું હોય કે આ ફલાણા માણુસનો હેવાલ છે, તો ગીબત થઈ જશે.

મસઅલો–ગીબતનો ગુનો માફ થવાની રીત એજ છે કે જેની ગીબત કીધી હોય તેનાથી પોતાની કસૂર માફ કરાવે, અને બૈહકી (રહ) એ હઝરત અનસ બિન માલેક (રદી) થી હદીસ રિવાયત છે કીધી છે કે ગીબતનો કફફારો (માફ થઈ જવાની રીત) એ છે કે જેની ગીબત કીધી હોય તેને વાસ્તે તેના ગુના-હોની માફીની દોઆ માંગે અને એમ કહે કે **અલ્લાહુમગફર લના વ લહુ**. એટલે યા અલ્લાહ અમારા અને (જેની ગીબત અમે કીધી છે) તેના ગુનાહોને માફ કરી દે, અને હઝરત મો-જાહિદ (રહ) ફરમાવે છે કે (ગીબતની માફી વાસ્તે) જેની ગીબત કીધી હોય તેની તારીફ કરે અને તેને વાસ્તે દોઆ કરે. (ગીબતનું બયાન ઘણુજ ખુલાસા સાથે જોવું હોય તો જનાબ મૌલવી અબદુલ હઇ સાહેબ લખનવી (રહ)ની **ઝજરૂશ શુબ્બાન વશશીબા** નામની કિતાબ જે ઉર્દુમાં છે તે જોવી.)

જૂઠું બોલવાનું બયાન.

(કુરઆને શરીફમાં) અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે જૂઠી વાત તેજ લોકો બનાવે છે કે જેઓ ઈમાન રાખતા નથી. (જુઓ ૧૪મા પારાનો ૨૦મો રૂકૂઅ) હઝરત ઇમામ અહમદ (હંબલ રદી) અને બયહકી (રહ) એ હદીસ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલે ખુદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "દરેક ગુણ મુસલમાનની ટેવ થઇ શકે છે, પણ સોંપેલી ચીજ પર બદ દાનત

કરવી (ખેયાનત) અને જૂઠ શિવાય." એટલે ઇમાનની સાથે જૂઠ અથવા ખેયાનત એ એકઠા થઇ શકતા નથી.

સહીહૈન (બુખારી અને મુસલિમ શરીફ)માં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "તમે હંમેશ સાચું બોલવાની ટેવ પાડો. બેશક સાચું બોલવું નેક કામ તરફ હિદાયત કરે છે, અને નેક કામ (માણસને) જન્નતમાં પોંહચાડે છે અને માણસ હંમેશ સાચું બોલે છે અને સાચું બોલવાનું ધ્યાન રાખે છે, ત્યારે તે અલ્લાહ તઆલાની જનાબમાં સિદ્દીક લખાઇ જાય છે. અને તમે જૂઠું બોલવાથી બહુ બચો. બેશક જૂઠું (માણસને) બુરા કામો તરફ પોંહચાડે છે. અને બુરા કામો (માણસને) જહન્નમ તરફ પોંહચાડે છે. અને માણસ હવે જૂઠું બોલે છે અને જૂઠું બોલવાનો ઇરાદો રાખે છે, ત્યારે તે ખુદા પાક પાસે ઘણો જૂઠો લખાઇ જાય છે"

અને તિરમિઝીમાં છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જ્યારે આદમી જૂઠું બોલે છે ત્યારે ફિરિશ્તો તેનાથી એક કોસ દૂર થઈ જાય છે. કારણ કે જુઠાની બહુજ બદબો હોય છે કે જે તેના મોઢામાંથી નિકળે છે." અને બુખારી શરીફમાં એક લાંબી હદીસ છે કે જેમાં આપે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે સ્વપ્નામાં મને જીબરીલ અને મીકાઇલ (અલે) લઈ ગયા અને કેટલીએક અજાયબ જેવી ચીજો મને દેખાડી અને તેમાંજ આપે (સલ) જોયું કે એક માણસ બેઠેલો છે અને એક ઉભેલો છે. અને તે (ઉભેલા માણસ)ના હાથમાં એક લોઢાની આંકડી છે અને તે આંકડીને પેલા બેઠેલા માણસના મોઢામાં નાંખીને તેના એક તરફના જડબાને પીઠ સુધી ચીરે છે. પછી તે આંકડીને કાઢીને બીજા જડબાને પીઠ સુધી ચીરે છે. અને (બીજા જડબાને તે ચીરે છે) તેટલી વારમાં પેહેલાં ચીરેલું જડબું પાછું જેવું હતું તેવું દુરૂસ્ત થઈ જાય છે. પછી તે આંકડી કાઢીને તે જડબામાં

નાંખે છે, અને પાછો તેને તેવીજ રીતે કરે છે (ચીરે છે). આપે (સલ) પૂછયું કે એ કોણ છે! હઝરત જીબરીલે અને મીકાઇલે (અલે) જોયલી અજાયબ ચીજોનો હેવાલ બયાન કરતી વખતે કહ્યું કે એ જુઠું બોલનાર માણસ છે, કે જે (ઘણી ખરી) જૂઠી વાતો બોલે છે, અને તેની તે જુઠી વાતો લોકોમાં ફેલાઇ જાય છે, ત્યારે એવા માણસને કેયામત સુધી એવોજ અઝાબ થયા કરશે."

મસઅલો. કેટલીક રીતે જુઠું બોલવું જાયઝ છે.(૧) કોઇ મુસલમાનની જાન કે આબરૂ બચાવવા વાસ્તે. જેમકે એક જુલમી માણસ એક મુસલમાનને કતલ કરવાનો અથવા તેની આબરૂ બગાડવાનો ઈરાદો રાખે અને તે બિચારો કોઇના ઘરમાં સંતાઇ જાય અને તે જુલમી માણસ તેનાથી પુછે (કે ફલાણો માણસ તમારે ત્યાં છે) ત્યારે તે (ઘરવાળા) માણસને જોઇએ કે "મારા ઘરમાં નથી" એમ કહી દીએ. એવીજ રીતે કોઇ મુસલમાનનો માલ કોઇ મુસલમાન પાસે હોય અને કોઈ જુલમી માણસ તે માલ તેની પાસેથી છીનવી લેવા માંગે ત્યારે એ માણસને એમ કહી દેવું જોઇએ કે "તે માલ મારી પાસે નથી." એટલુંજ નહીં પણ એવી હાલતમાં જુઠું બોલવું વાજેબ છે, અને સાચું બોલવું નાજાયઝ છે. અને પોતાની જાનમાલ અને આબરૂને બચાવવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે. જેવી રીતે કે એક જુલમી માણસની બીક હોય કે જો તે એમ જાણી લેશે કે મને ઝેદ નામના અમુક માણસ સાથે દોસ્તી છે તો તે મને કતલ કરશે અથવા મારી આબરૂને નુકશાન પોંહચાડશે. અને જુલમી માણસ તેનાથી પૂછે તો અગરજો તેની ઝૈદની સાથે દોસ્તી હોય તે છતા ના કહી દે કે "મારી સાથે તેની દોસ્તી નથી." અને એવી રીતે જો તે એમ સમજે કે જો તેને મારા માલની ખબર પડશે તો તે છીનવી લેશે તો તે માલ તેને જણાવે નહીં અને કહી દે કે "માલ મારી પાસે નથી."

(૨) પોતાનો ગુનો છુપાવવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે એટલુંજ નહીં પણ વાજેબ છે. ગુનો જાહેર કરવો જાયઝ નથી. કોઇ માણુસથી ઝિનાનો ગુનો થઇ ગયો હોય અને પછી બીજો માણુસ તે વિશે તેનાથી પૂછે તો ચોખ્ખી ના કહી દીએ. ગુનો કરીને પછી તેને જાહેર કરવું, બીજો ગુનો છે. ઈમામ હાકેમે (રહ) હદીસ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે કામો કરવાથી તમને ખુદા પાકે મનાઈ કીધી છે તેનાથી પોતાને બચાવો. પછી જો કોઈથી તેવું કામ થઈ જાય તો નેને ખુદા પાકના પડદાથી સંતાડે."

(૩) બે મુસલમાનો વચ્ચે મેળાપ કરાવી દેવાને (કે જ્યારે તેઓ વઢી પડયા હોય) જુઠું બોલવું જાયઝ છે. જેમકે એકની પાસે જઈને કહે કે તે તમારી તારીફ કરતો હતો, અને પોતાની ભુલ કબૂલ રાખતો હતો. અને એવીજ તરેહની વાતો કરે કે જેથી તે રાજી થઈ જાય. અને તે બીજા માણુસ પાસે જઇને પણ એવીજ વાતો કરે. અગર જો તે બંનેમાંથી એકે પણ એવી વાત કીધી નહીં હોય એટલુંજ નહીં, પણ એક બીજાને ઘણુંજ ભુંડું બોલ્યા હોય. તો એવી રીતે જુઠું બોલવું પણ જાયઝ છે એટલુંજ નહીં, પણ સવાબનું કામ છે. (ગુલિસ્તાનમાં હઝરત શેખ સઅદી [રહ] એ ફરમાવ્યું છે કે) ફાયદો કરનાર જુઠું બોલવું, જે સાચું બોલવાથી નુકસાની થાય તેના કરતાં બેહતર છે. તેની મતલબ એવીજ ઉપર જણાવેલી હાલતો છે.

મુસલિમ અને બુખારી શરીફમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે [સલ] ફરમાવ્યું કે જે માણુસ (બે વઢી પડેલા) માણુસો વચ્ચે મેળાપ કરાવી દેવાને સારી વાત પોતે પણ કહે અને બીજાએ સારી વાત કહી છે એમ કહે તે જુઠો નથી."

[૪] લડાઈમાં દુશમનને દગો દેવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે. બુખારી અને મુસલેમ શરીફમાં છે કે જનાબ રસૂલે

ખુદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "લડાઈ (યુદ્ધ) દગો ફટકો છે." અને તેની મતલબ એવી તરેહનું જુઠું છે કે જેથી દુશમન (શત્રુ)ને દગો દઇને તેના પર ફતેહ પામે.

દાખલા તરીકે લડાઈમા દુશમનથી કહે કે "જો! તારી પછાડી એક ઘોડેસ્વાર આવે છે." જ્યારે તે પેલી તરફ જુએ ત્યારે એ માણુસ તેનાપર તલવારનો વાર કરે. પણ કોલકરાર કરી તે તોડી નાખી દગો કરવો જાયઝ નથી. દાખલા તરીકે દુશમનોની સાથે કોલકરાર થાય કે ચાર મહીના સુધી અમે તમારી સાથે લડાઇ કરશું નહીં. પછી તે મુદત દરમ્યાન એકા એક તેઓની ઉપર ચઢાઈ કરી દીએ (એ નાજાયઝ છે.)

(૫) ધણીને પોતાની ઓરતને રાજી કરવા વાસ્તે અને ધણીઆણીને પોતાના ધણીને રાજી કરવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે. મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે હઝરતે (સલ) ત્રણ વાતોમાં જુઠું બોલવાની રજા દીધી છે. (તેમાંની) એક તો એ કે (જુઠું બોલનાર) માણુસને (તેમ જુઠું બોલવાથી) કોઇ (દુનીયાની વાત અથવા કામનો) સુધારો મંજૂર હોય. બીજી એ કે (એવી) કોઇ (જુઠી) વાત લડાઇમાં (દુશમનને ધોકો દેવા વાસ્તે) કહે. ત્રીજી એ કે ધણી પોતાની ધણીઆણીની સાથે વાતો કરે અથવા ધણીઆણી પોતાના ધણી સાથે (જૂઠી) વાતો કરે (અને તેમ કરવાથી તેઓની મતલબ એક બીજાને રાજી રાખવાની હોય.) દાખલા તરીકે ઓરત, કાંઇ ઘરેણું અથવા માલ, ધણી પાસે આગ્રહ કરીને માગે અને ધણી તેણીને પટાવી લેવા વાસ્તે જૂઠો વાયદો કરે તો જાયઝ છે. એક બીજાને રાજી રાખવા વાસ્તે પોતાની એટલી મોહબ્બત દેખાડે કે તેટલી મોહબ્બત તે પોતાના દિલમાં રાખતું નહીં હોય તો એ પણ જાયઝ છે.

મસઅલો–બચ્ચાંને સમજાવી પટાવી લેવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે. દાખલા તરીકે છોકરો નિશાળે નહિ જતો હોય તો તેને એમજ કહેવું કે તું નિશાળે થઈ આવ, પછી અમે તને એક તમાસો દેખાડશું, અથવા ફલાણી ચીજ દેશું.

ફાયદો–હઝરત ઇમામ ગઝઝાલી (રહ) એ એ તમામ રીતો જેમાં જૂઠું બોલવું જાયઝ છે, બયાન કીધી છે. અને લખ્યું છે કે દરેક જૂઠમાં એટલું નુકસાન તો જરૂર થાય છે કે સાંભળનારને એક ખોટી વાત માલમ પડે. ત્યારે જે કોઇ ઠેકાણે સાચું બોલવાથી આ નુકસાનથી વધારે નુકસાન થવાની વકી હોય, જેવી રીતે કે જાન અથવા માલ કોઈ માણસનાં જતાં રહેતાં હોય તો સાચું બોલવું જાયઝ નથી. અને તેવીજ રીતે જે ઠેકાણે જુઠું બોલવાથી એટલો ફાયદો થતો હોય કે જેની આગળ મઝકુર નુકસાન કંઈ પણ નથી ત્યાં જુઠું બોલવું જાયઝ છે.

બે મુસલમાનો વચ્ચે મેળાપ કરાવવા વાસ્તે, અને (લડાઈમાં) દુશમનને હરાવવા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ હોવાનું કારણ એજ છે. અને ધણી ધણીઆણી બંનેમાં મોહબ્બત રાખવાની ઘણી તાકીદ છે. એ બંને વચ્ચે બગાડ થવાથી દીનમાં ઘણા ફસાદ પેદા થાય છે. અને તેથી કરીને આ ફાયદા વાસ્તે જુઠું બોલવું જાયઝ છે. પણ જ્યાં સુધી સાચું બોલવાથી કામ ચાલતું હોય ત્યાં સુધી જુઠું બોલવું નહીં. કેમકે જુઠું બોલવું જરૂરની વખતે જાયઝ છે. અને જે માણસ પોતાના ઉપર જુઠાણાનો દરવાજો ખોલશે તો તે માણસ જ્યાં જુઠું નહિ બોલવું હશે ત્યાં પણ બોલશે.

ફાયદા, સૌથી ભારે જુઠું એ છે કે જુઠો મસઅલો બયાન કરે. અથવા કશફ કે ઇલહામને નામે કોઈ વાત જુઠી જાહેર કરે અથવા હદીસ જુઠી પોતાના મનથી ઘડી કાઢે. બુખારી શરીફમાં છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે " જે કોઈ જુઠું

બોલે મારા તરફથી જાણી જોઇને, (એટલે એવી વાત જાણી જોઇને કહે કે રસુલુલ્લાહે (સલ) એમ ફરમાવ્યું અથવા એમ કીધું અથવા આપ (સલ)ની રૂબરૂ એવું કામ થયું અને તે પોતે જાણતો હોય કે એ વાત તદન ખોટી છે અને હું જુઠું બોલી રહ્યો છું તો) તે (માણુસ) પોતાનું ઠેકાણું જહન્નમમાં (છે એમ ખાત્રી પૂર્વક) સમજી લીએ.

ફાયદો. જૂઠા સ્વપ્નાઓ (ખ્વાબો) બયાન કરવા પણ મોટો ગુનો છે. બુખારી શરીફમાં છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ભારે જુઠાણાઓમાંનું જુઠાણું એ છે કે માણુસ પોતાની આંખનું જોવું બયાન કરે એવી વાતને વાસ્તે જે (તેણે) જોઇ નહીં હોય." વળી બુખારી શરીફમાં (બીજી) હદીસ છે કે (જનાબ રસુલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે) કેયામતને દહાડે તે માણુસને તકલીફ દેવામાં આવશે કે જે માણુસ જુઠા સ્વપ્નાઓ ઘડી કાઢે (અને પછી બયાન કરે. અને) તે તકલીફ એ વાતની થશે કે જો (ના બે દાણાઓ)માં ગાંઠ દીએ. એટલે તેના પર અઝાબ કરવામાં આવશે કે (ગમે તેમ કરી તે માણુસ બે જોમાં ગાંઠ દીએ અને જોમાં ગાંઠ દેવી કદી નહિ બની શકે એવી વાત છે.)"

ફાયદો. જુઠો દાવો (કોર્ટમાં કે લોકો આગળ) રજું કરવો પણ મોટો ગુનો છે. મુસલિમ શરીફમાં છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણુસ જાણી જોઈને પોતાના બાપ શિવાય બીજાને પોતાનો બાપ બનાવે તેના ઉપર જંનત હરામ છે" (એટલે પોતે સૈયદ નહિ હોય છતાં સૈયદ બની જાય તેવા માણુસો વાસ્તે આં હદીસ છે.) **ફાયદો.** મુસલિમ શરીફમાં (હદીસ) છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "માણુસને જુડો બનાવાને વાસ્તે એટલુંજ બસ છે કે દરેક સાંભળેલી વાત કહી દીએ." તેથી કરીને માણુસને જોઇએ કે દરેક સાંભળેલી વાત સારી રીતે તેની તપાસ કર્યા વિના બયાન નહિ કરે.

નહિ તો (ખોદા પાક પાસે) તે જુઠાઓમાં ગણાશે (અને જુઠાઓ વાસ્તે જે અઝાબની હદીસો છે. તે તેનાપર લાગુ પડશે).

જુઠી સોગન અને જુઠી ગવાહીનું બયાન.

સહીહ બુખારીમાં (હદીસ) છે કે જનાબ રસુલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "સૌથી મોટા ગુનાહો એ છે કે ખુદા પાકની સાથે (**તેની** પેદા કીધેલી મખલૂકમાંથી) કોઇને (પણ **તેની** ઝાત કે સિફતો કે ઇબાદતમાં) શરીક કરવો, અને માબાપનું કહેવું, (દુન્યા અને દિનના જાયઝ કામોમાં) નહિ માનવું, અને જુલમથી કોઇને મારી નાંખવું, અને જુઠા સોગન ખાવા." હદીસમાં આ જગ્યાએ (અરબી શબ્દ) યમીને ગોમૂસ આવેલું છે. અને તેની મતલબ એ છે કે એક વાત નહિ થઇ હોય છતાં સમ ખાઇને કહેવું કે તે વાત થઈ છે. ગોમૂસના અર્થ પાણીમાં ડુબકી દેનાર છે. જુડા સમ માણસને ડુબકી દે છે, અને તેથી તે જહંનમમાં ડુબકી દેશે. અને તેથી તેનું નામ યમીને ગમૂસ છે.

અને સહીહ મુસલીમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ત્રણ માણસોથી કેયામતને દહાડે ખુદા પાક વાત કરશે નહિ, અને તેમજ તેઓની તરફ રહેમત (દયા) ની નઝરથી જોશે પણ નહિ. એક તો (તે માણસ કે) જે (કોઇને કંઇ) દઇને તેનાપર (પોતાનો) ઉપકાર દેખાડે. બીજો (તે માણસ કે) જે પોતાના માલને જુઠા સમ ખાઇને (વેચીને) ફેલાવે. ત્રીજો (તે માણસ કે) જે પોતાની ઇજાર (અને તેમજ બીજા માથા તરફથી પેહરાતાં અને પગો તરપૂ લટકતાં લુગડાંઓને ગુંટીને નીચે લટકાવનારા" પાટલૂન પહેરનારા સાહેબોને જોઇએ કે આ હદીસ ધ્યાન દઈને વાંચે કેમકે પાટલૂન હંમેશા ગુંટીને નીચેજ લટકે છે.)

અને સહીહૈન (બુખારી અને મુસલિમ) માં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જૂઠા સોગન માલને વેચાઈ નાંખે છે પણ ધંધાની બરકત તેનાથી જતી રહે છે."

ફાયદો. ઘણા દુકાનદારોની ટેવ હોય છે કે માલ વેચતી વખતે જુઠા સોગન ખાય છે. મજકુર બંને હદીસોમાં તેનુંજ બયાન છે.

અને (શાહ વલીયુલ્લાહ સાહેબ દેહલવી (રહ) ની) સહીહ (ચેહેલ) હદીસમાં છે કે "જૂઠી કસમ ઘરોને વેરાન કરી નાંખે છે." એટલે જૂઠી કસમના પાપને લીધે સેંકડો ઘર ઉજ્જડ થઇ જાય છે. સહીહૈનમાં છે કે જનાબ રસૂલે ખુદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "જે માણસ જૂઠી કસમ ખાઇને કોઇ મુસલમાનનો માલ વગર હકે લઈ લીએ ત્યારે કેયામતને દહાડે જે વખતે તે ખુદા પાકની રૂબરૂ જશે તે વખતે અલ્લાહ તઆલા તેનાપર (બહૂજ) ગુસ્સે થશે. અને (એટલું ફરમાવી) આપે (સલ) પોતાની હદીસને સાચવવા વાસ્તે આ આયત પઠી કે " જે લોકો અલ્લાહ પાકને વચ્ચે નાંખીને અને જૂઠા સોગન ખાઈને દુન્યાનો થોડો (નજીવો) માલ લે છે, તેઓને વાસ્તે આખેરતમાં (જનંતની નેઅમતોનો) કંઇ પણ હિસ્સો નથી. અને ખુદા પાક કેયામતને દિવસે તેઓ સાથે વાત કરશે નહિ, અને દયાથી તેઓને જોશે નહિ, અને તેઓને ગુનાહોથી પાક કરશે નહિ, અને તેઓને બહૂજ ઇજા પહોંચાડનારૂં અઝાબ કરવામાં આવશે.

(ઇમામ) મુસલિમ અને (ઇમામ) માલેક અને (ઈમામ) નસાઇ (રહ) એ પોતાની હદીસોની કિતાબોમાં હદીસ રિવાયત કીધી છે કે "જે માણસ જૂઠા સોગન ખાઇને કોઇ મુસલમાનનું હક છીનવી લીએ તે માણસપર ખુદા પાકે જંનત હરામ કીધી છે અને જહંનમ તેને વાસ્તે વાજેબ કીધી છે. સહાબીયો (રદી) એ પુછ્યું કે જો થોડી નજીવી ચીજ હોય તોપણ (શું તેની આજ સજા છે) ? આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે અગર જો પીલવાણની ડાંખલી કેમ ન હોય (તોપણ તેને વાસ્તે એજ સજા છે.)"

ફાયદો. હનફી મઝહબમાં જૂઠા સોગન કે જેને અરબી ભાષામાં યમીને ગમૂસ કહે છે તેનો કફ્ફારોજ નથી. (બીજી

કસમોનો કફ્ફારો છે. પણ એ એવો ગુનો છે કે એનો કફ્ફારો નથી.) અને જો કોઇ બીજી આવતા વખતમાં થનારી વાતપર સોગન ખાય. જેમકે સમ ખાઈને કહે કે આજે ખાવું ખાશ નહિ અથવા ફલાણાની સાથે વાતચીત કરીશ નહિ. તો એને યમીને મુનઅકદા કહે છે. અને જો સમ ખાધા હોય તેનાથી ઉલટું કરવાથી તેનાપર કફ્ફારો દેવો જરૂરી છે. (અને તે કફ્ફારો એ છે કે) દસ ફકીરોને બે વખત પેટ ભરીને ખવાડે, અથવા ફિતરના સદકા જેટલું (અનાજ કે પૈસા) તે દસ ફકીરોને દઇ દીએ. અથવા (દસ) ફકીરોને લુગડાં એવાં પહેરાવે કે જેથી તેઓના બદનનો વધારે ભાગ ઢંકાઈ જાય. જેમકે એક એક અંગરખો અથવા એક ઇજાર અથવા એક ચાદર અથવા એક લુંગી દરેક ફકીરને દીએ. (કસમના અને તેના કફ્ફારાના મસઅલા બહુજ સારા ખુલાસા સાથે ગુજરાતી તેમજ ઉર્દુ બેહેશ્તી ઝેવર ભાગ ૩ જામાં જોવા દરેક મુસલમાનને જરૂરી છે.) અથવા એક ગુલામ આઝાદ કરે. અને જો એમ નહિ થઈ શકે તોજ ત્રણ દિવસ સુધી (લગોલગ) રોઝા રાખે, કફ્ફારો દેવાથી કોઇ કામ કરવાને કે નહિ કરવાને સમ ખાધા પછી તેથી ઉલટું કરવાથી સોગન ટુટી જવાનો જે ગુનો થયો હતો તે માફ થઇ જાય છે. પણ જુઠી સોગન ખાવાનો તો એટલો મોટો ગુનો છે કે તે કફ્ફારો દેવાથી માફ થતો નથી. અને જુઠા સોગન ખાનારને વાસ્તે આખેરતમાં અઝાબ થવાનું બયાન આવેલું છે.

મસઅલો. જો કોઈ સારૂં કામ છોડવાને વાસ્તે સોગન ખાય કે માબાપથી વાતચીત નહિ કરીશ. અથવા ઇલમ પઢીશ નહિ. તેને જોઇએ કે પોતાના સમ તોડી નાંખી ઉપર મુજબ કફ્ફારો આપે. એ બયાન (હુકમ) સહીહ હદીસમાં આવેલું છે.

અલ્લાહ પાક શિવાય બીજી કોઇ પણ તેની પેદા કીધેલી ચીજની (જેમકે હઝરત નબી કે રસુલુલ્લાહ (સલ)ની કસમ. અથવા ખુદા રસુલની કસમ, અથવા હઝરત પીરની કસમ, વડા

પીરની કસમ, ફિરિશ્તાઓની કસમ, બૈતુલ્લાહની કસમ, મક્કા શરીફની કસમ, ખ્વાજા અજમેરની કસમ, અથવા કુરઆને શરીફને પોતાના હાથમાં લઇને કહે કે આ કુરઆનની અથવા આ કલામુલ્લાહની કસમ તો એવી કસમો) ખાવી હરામ અને શિરક છે

(ઇમામ) અબૂદાઉદ અને નસાઇ (રહ) એ રિવાયત કીધી છે કે હઝરત રસુલેખુદા (સલ) એ ફરમાવ્યુ કે પોતાના માબાપોની અને જે (બુતો અથવા તેઓના જેવી પૂજવામાં આવતી બીજી) ચીજોને ખુદા પાકની સાથે (ઈબાદતમાં કે ઝાતમાં કે સિફતોમા) શરીક કરવામાં આવે છે તેઓના સમ તમે નહિ ખાઓ. તેમજ ખોદાના સોગન પણ સાચી વાત શિવાય (બીજી કોઇ પણ જૂઠી અથવા શક ભરેલી વાતમાં) ખાશો નહિ. અને તિરમિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસુલેખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "જે કોઈ માણુસે ખુદા પાક શિવાય કોઇના પણ સમ ખાધા તો બેશક તેણે શિરક કીધો." "શિરક કીધો" એટલે (તે મુશરેક કાફેર બની ગયો નહિ પણ તેણે મુશરેકોનું આ કામ કીધુ કે જે ઠેકાણે ખોદા પાકનું નામ લેવું જોઇતું હતું ત્યાં તેણે તેની મખલુંકનું નામ લીધું.

કેટલાક લોકો એવા નાદાન હોય છે કે ખોદા પાકની કસમ ખાવાને તેઓ એટલા બીતા નથી જેટલા કે કોઇ વલીયલ્લાહ (અથવા પોતાના મુરશેદ) ના સમ ખાવાને બીએ છે. જેવી રીતે કે મારવાડ તરફના લોકોની હાલત હઝરત શાહ મદાર [રહ]ની સાથે એવીજ જોવામાં આવે છે. અને [આ કિતાબ બનાવનાર સાહેબ ફરમાવે છે કે] મેં હઝરત બડા પીર સાહેબ (રહ)ની સાથે પણ એવીજ રીતે વૃતતાં કેટલાક નાદાનોને જોયા છે. (જેવા કે ઘણા ખરા આપણી ગુજરાતના મેમણોની હાલત છે.]

ત્યારે જો કોઇ માણુસ [ખુદા પાક શિવાય] બીજા કોઇની પણ કસમ એવી રીતે ખાય કે તેની મોટાઈ ખોદા પાક જેવી તે માને છે, તેને નફો અને નુકસાનનો અખત્યાર ધરાવનાર

સમજે છે, અને એવો અકીદો રાખતો હોય કે જો અમે તે [બુઝુર્ગ] ની જુઠી કસમ ખાશું તો તે [બુઝુર્ગ] અમારૂં સત્યાનાશ કરી નાંખશે, તો તે માણસના કાફર અને મુશરેક હોવામાં કોઇ રકમનો શક નથી. અને જો એવા એતેકાદથી [ખોદા પાક શિવાય) કોઈપણ બીજાની કસમ નહિ ખાય. જેવી રીતે કે બાપની કે દીકરાની કસમ તો તે કાફેર થશે નહિ (પણ બુઝુર્ગોની કસમ ખાવામાં તો જરૂર અને બેશક એજ એતેકાદ હોય છે. નહીં તો તેઓ તે બુઝુર્ગોની કસમ ખાવાને બીએજ કેમ?) પણ એવી કસમ ખાવી પણ જાયઝ નથી. **લમઆત** (મિશકાત શરીફની) હદીસોની શરહો (માંની એક શરેહની કિતાબ) વિગેરેમાં એ મસઅલો એવીજ રીતે લખ્યો છે.

(ઇમામ) અબૂદાઉદ, ઈમામ અહમદ (હંબલ) અને તિરમિઝી (રહ) એ રીવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જુઠી ગવાહી દેવી શિરકની સાથે સરખી રીતે ગણવામાં આવી છે." અને એજ પ્રમાણે આપે (સલ) ત્રણવાર ફરમાવ્યું. પછી આ આયત પઢી "તમે બુતો (ના મુજબ જેટલી ચીજો પૂજાય તે ચીજો) ની નાપાકી (શીરક) થી પોતાને દૂર રાખો, અને જુઠી વાત બોલવાથી દૂર રહો, અને તદન અલ્લાહના થઇને તે (અલ્લાહ)ની સાથે શીરક કરનારા થશો નહિ. "જુઓ ૧૭ મા પારાનો ૧૧ મો રૂકૂઅ. અને બુખારી તથા મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "કબીરા ગુનાહો એ છે કે ખુદાપાકની સાથે (તેની મખલુકમાંથી) કોઇને (તેની ઝાત કે સિફતો કે કામોમાં કે ઇબાદતોમાં) શરીક કરવો (હદીસમાં એ ગુનાનું નામ કબીરો ગુનો રાખ્યો છે પણ દીનના તમામ આલેમોએ એ ગુનાને બીજા કબીરા ગુના જેવો ગણેલો નથી. કેમકે એનાથી ઈમાન તદન જતો રહે છે. અને બાકીના ગુનાહોથી ઇમાન જતો નથી,) અને માબાપની નાફરમાની કરવી, અને બેઈનસાફીથી કોઈનું ખૂન કરવું, અને જુઠી ગવાહી દેવી.

જૂઠો વાયદો, અને વચન તોડવાનું બયાન.

બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "નિશાનીઓ મુનાફિકની ત્રણ છે. (અને તે એ છે કે) જ્યારે વાત કહે ત્યારે જુઠું બોલે, જ્યારે વાયદો કરે તો તેથી ઉલટું કરે અને જ્યારે તેની પાસે કંઈ અનામત મુકવામાં આવે ત્યારે તેમાં ચોરી કરે" અને વળી તેજ કિતાબોમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ચાર વાતો જે માણસમાં ભેગી હોય તે પુરો મુનાફિક છે. અને જેમાં તેમાંની એક હોય તેમાં એક વાત મુનાફીકીની છે. (પણ એ મુનાફીકી તેમાં ત્યાંજ સુધી છે કે) જ્યાં સુધી તે તેને છોડે. જ્યારે તેની પાસે અનામત રાખવામાં આવે તો તેમાં ખિયાનત કરે, અને જ્યારે વાત કરે ત્યારે જુઠું બોલે. અને જ્યારે વાયદો કરે તો તે વાયદાને પૂરો કરે નહિ અને જ્યારે કોઇથી તકરાર કરે ત્યારે ગાળો બકે."

ફાયદો. હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ મોહદદિસે દેહલવી (રહ) એ લખ્યું છે કે મુનાફિકના બે અર્થ છે. એક તો એકે દિલમાં કાફેર હોય અને જાહેરમાં મુસલમાન. કલામુલ્લાહમાં જે આવેલું છે કે "બેશક મુનાફિકો જહન્નમમાં છેક નીચેના ભાગમાં હોશે." તે મુનાફિકોથી મતલબ એવાજ મુનાફિકો છે. બીજું એકે ઈમાન બહૂજ કમજોર હોય અને ઇમાનની કમજોરીને લીધે કાફેર કે મુનાફેકોનાં જેવાં મચકુર કામો તે કરવા લાગે અને તેનો ઇમાન એવો મજબૂત નહિ હોય કે તેને ગુનાહોથી રોકી શકે. અને ઉપલી હદીસમાં જે મુનાફિકોનાં બ્યાન છે. તેથી મતલબ એવાજ મુનાફિકો સમજવા (ભૂલથી તેઓને કાફેર મુનાફિકો સમજશો નહિ.)

(હઝરત ઈમામ) બૈહકી (રહ) એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જેણે પોતાનું વચન નહિ પાળ્યું તેનામાં દીનજ નથી." એટલે જે માણસ પોતાના દીનને નહિ બચાવે તેનું ઇમાનજ નથી. મુસલિમ શરીફમાં હદીસ

છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "વચન તોડનારને વાસ્તે, કેયામતને દહાડે તેની પીઠની પાછળ, બેસવાની જગ્યામાં એક વાવટો ઉભો કરવામાં આવશે. અને તેણે જેટલું મોટું વચન તોડયું હશે તેટલો તે વાવટો ઉંચો કરવામાં આવશે, અને સૌથી મોટું વચનનું તોડવું બાદશાહનું છે."

મસઅલો. જો વાયદો કરતી વખતે એ વાતની નીયત હોય કે હું એ વચન પાળીશ, પણ પછીથી કંઈ ઉજરને લીધે તેને નહિ પાળી શકે તો તેથી તે ગુનેગાર થશે નહિ. એવાજ મતલબની એક હદીસ અબૂદાઉદ અને તિર્મિઝીમાં છે. અને જો વાયદો કરતીજ વખતે એવો ઈરાદો હોય કે હું તેને પૂરો કરીશ નહિ તો એ નિશાની નિફાકની છે, અને એ કબીરો ગુનો છે.

મસઅલો. જો બુરા કામને વાસ્તે વાયદો કરે. જેમ કે નાચની મેહફિલમાં જવાનો અથવા લાંચ દેવાનો તો તેને પૂરો કરવો જાયઝ નથી (પણ હરામ છે.)

ચાડી ચુગલી અને ભેદ ફોડવાનું બયાન.

નમીમા એટલે એક માણસની વાત બીજાની આગળ એવી રીતે કેહવી કે જેમાં ઝઘડો પેદા થાય. જેમકે કોઇએ કોઇને પોતાને ઘેર બુરૂં કહ્યું હોય, તેને જઇને કોઇ કહી દીએ કે ફલાણાએ તારા વાસ્તે માઠું કહ્યું છે. આપણી વાતમાં તેને ચાડી ચુગલી કહે છે. બુખારી અને મુસલીમમાં છે કે ચાડીઓ જંનતમાં જશે નહિ. અને અબૂદાઉદ અને તિરમિઝીમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે " જ્યારે માણસ એક વાત કહે અને પોતાનું મોઢું ફેરવે (એટલે ત્યાંથી ચાલ્યો જાય) ત્યારે તે વાત તેની પાસે અનામત છે. ત્યારે જે માણસ કોઇનો ભેદ બીજાને કહે તો જાણે તેની અનામતમા ચોરી કીધી. અને સહીહ હદીસ ઉપર (વચન તોડવાના બયાનમાં) આવી ગઇ કે અનામતમાં ચોરી કરવી મુનાફિકનું કામ છે. અને વળી હદીસમાં બૈહકી (રહ) ની રિવાયતમાં છે કે " જે માણસ અનામતને સંભાળતો નથી તેનામાં ઇમાનજ નથી."

મસઅલો. કોઇ શખ્સ કોઈ મુસલમાનને નાહક કતલ કરવાનો, અથવા બેઆબરૂ કરવાનો, અથવા બીજા કોઇ જુલમી કામનો ઈરાદો જાહેર કરે, અને તે મુસલમાનને તેને બચાવવાને ખાતેર જો એ વાતની છુપી રીતે ખબર કરવામાં આવે તો એમ કરવું જાયઝ છે, એમાં કંઈ હરકત નથી.

બંને તરફ હોવાનું બયાન.

બંને તરફ હોવું એ છે કે બે વિરૂદ્ધ માણસોની સાથે તેઓની મન પસંદ વાત કરે (કે જેને ગુજરાતીમાં વગર ગાંડનો ઘડીયો કહે છે.) બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યુ કે "કિયામતને દહાડે બંને તરફ હાજીહા કેહનારા માણસને, તમે માણસોમાંથી સૌથી ખરાબ માણસ જોશો કે જે માણસ આ (એક તરફના) લોકોની આગળ તેઓને મન પસંદ વાત કરે અને તે (બીજી તરફના) લોકો આગળ તેઓને ગમે તેવી વાતો કરે." અને દારમીએ રિવાયત કીધી છે કે, જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "દુન્યામાં જે બંને તરફ રહેશે તો કિયામતને દિવસે તેને આગની બે જીભો થશે."

મસઅલો. જે માણસ બે મુલસમાનોમાં મેળાપ કરાવવા વાસ્તે દરેકની રૂબરૂ તેની મન પસંદ વાત કરે; જેવી રીતે કે અમે જૂઠાણાના બયાનમાં ઉપર લખી ગયા તો તેને ઉપલી હદીસમાં આવેલો ગુનો લાગુ પડશે નહિ."

શેઅરો (કાવ્ય) નું બયાન.

બુખારી અને મુસલિમમાં હદીસ છે કે જનાબે રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "તમારમાંથી કોઇનું પેટ પીપથી ભરાઈ અને તેને તદન બગાડી નાંખે, એ વાત, તેનું પેટ શેઅરોથી ભરેલું હોય, તેના કરતાં વધારે સારી છે." મુસલિમ શરીફમાં છે કે હઝરત અબૂસઇદ ખુદરી (રદી) એ કહ્યું કે "અમે જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ) ની સાથે અરજ (નામની મક્કા શરીફ પાસે આવેલી એક જગ્યા)

પરથી ચાલ્યા જતા હતા. એટલામાં એક શાએર (કવી) આવી પહોંચ્યો કે જે શેઅરો પઢતો હતો. એટલે તે રસ્તામાં હશું ઘેલો બની શેઅરો પઢતો ચાલ્યો જતો હતો. ત્યારે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે પકડો આ શૈતાનને."

શેઅરોમાં એજ વાત ખરાબ છે કે માણસનું મન તેમાં એવું લાગી જાય છે કે પોતાનો વધારે વખત તે એમાંજ ખુએ છે. અને અલ્લાહ પાકની યાદ અને તેના હુકમોનું તે ધ્યાન રાખતો નથી. એવીજ તરેહના શાએરને આપે (સલ) શૈતાન ફરમાવ્યો છે. નહિં તો શેઅરો તદનજ નહિ કેહવી એવી કોઇ પણ મનાઇ (દીનમાં) નથી.

દારકુતનીએ (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "શેઅર (એ એવું) કલામ છે (કે) તેમાં જે સારી વાતો હોય તે સારી છે અને તેમાં જે ખરાબ વાતો હોય તે ખરાબ છે." એટલે નસર (પદ્ય) માં જે વાતો નઠારી ગણાય છે, તે વાતો નઝમ (ગદ્ય)માં પણનઠારીજ ગણાય છે. અને જે વાતો નસરમાં સારી ગણાય છે તે નઝમમાં પણ સારીજ છે. એ હદીસથી એ વાત સાબેત થઈ કે શાએરોમાં જે એ વાત મશહૂર છે કે શેઅરમાં જે મરજીમાં આવે તે ઠોકી મારવું જાયઝ છે, અગરજો તે કુફ્રર કલમો કેમ ન હોય અને વળી તેઓ કહે છે કે "જે વાતો બીજા કોઇને વાસ્તે જાયઝ નથી તે વાતો શાએરોને વાસ્તે જાયઝ છે" એ વાત તદન જૂઠી છે. કેમકે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવી દીધું કે જે વાત નસરમાં બુરી છે, શેઅરમાં પણ તે બુરી છે, ત્યારે જે શાએર પોતાના શેઅરોમાં એવી વાત રચેં કે જેમાં બેઅદબી કોઈ પેગમ્બરની, જેમ કે હઝરત મૂસા અથવા હઝરત ઈસા (અલે) ની થતી હોય, અથવા અલ્લાહ પાકની કંઇ બેઅદબી જણાઈ આવતી હોય. અથવા કોઇ બીજી કુફ્રરની વાત જાહેર થતી હોય તો બેશક તે શાએર કાફેર થઇ જશે.

લતીફો. (કિતાબના રચનાર સાહેબ ફરમાવે છે કે) મેં એક શાએરની આગળ આ મસઅલો બયાન કીધો, ત્યારે તેવણુ

વિચારમાં પડયા અને કહેવા લાગ્યા કે અસલના જમાનાથી શાએરો એજ પ્રમાણે વગર બીકે જે મરજીમાં આવે તે લખી મારતા ચાલ્યા આવ્યા છે. મેં કહ્યું કે જો એવીજ બેઅદબીની વાતો શેઅરોમાં જોડી તમારા બાવા સાહેબની આગળ પઢવું તમે બુરૂં સમજો છો કે નહિ ? તેવણે કહ્યું કે બેશક બુરૂં સમજીશ. ત્યારે મેં કહ્યું કે ખોદા પાકનો હક અને અંબીયા (અલે) ના હુકો (દરેક મુસલમાન પર) મા બાપ કરતાં વધારે છે, અને મા બાપ કરતાં તેઓનો અદબ કરવો વધારે જરૂરી છે. તો જ્યારે બાપથી શેઅરોમાં બેઅદબી કરવી જાયઝ નથી, ત્યારે ખોદાપાક અને અંબીયા (અલે)ની સાથે તો તદન જાયઝ થશેજ નહિ. તેવણ (આ મારી વાત) સમજી ગયા. અને ત્યાર પછી તેવા શેઅરો કહેવાથી તેવણે તોબા કીધી.

અને એ તો ખુલ્લી વાત છે કે શાએરી કંઈ કુફર કલમાઓમાંજ રોકાયલી નથી. જો કોશીશ કરવામાં આવે કે કુફર કલમાઓ શેઅરોમાં આવી શકે નહિ, ત્યારે પણ ઘણા સારા શેઅરો તે કહી શકશે. હદથી વધારે તારીફ, અલંકાર, અને સરખામણી જેમ કે એમ કહેવું કે માશૂકનું મોઢું ચૌદમી રાતના ચાંદ જેવું છે, અથવા જેની તારીફ કરવામાં આવે તેનો ઘોડો સાતમા આસમાન કરતાં વધારે તેજ ચાલી શકે છે, અથવા દોડવામાં તેનો ઘોડો દરીયા જેવો તેજ છે. એમ કહેવું શેઅરોમાં અને વાતચીતમાં દરેકમાં જાયઝ છે. અને એમ કહેવાથી જૂઠું બોલવાનો ગુનો લાગુ પડતો નથી. કેમકે જૂઠાણું અસલ તેજ છે કે જેને સાંભળનાર એક ખોટી વાતને ખરી વાત માને. અને એવી વાત સાંભળીને તો દરેક માણસ સમજી લેશે કે કેહનારની મતલબ ફકત તારીફ કરવાની છે. અને એવી તરેહની (તારીફ કરવાની) વાતો હદીસોમાં પણ આવી છે. જનાબ રસૂલૂલ્લાહે (સલ) અબૂ તલહા (રદી)ના ઘોડાને દરીયો ફરમાવ્યો. અને એ રિવાયત બુખારી શરીફમાં છે.

સજઅ અને તકલ્લુફનું બયાન.

સજઅ એટલે કાફીયાવાળા શબ્દો વાપરી વાતચીત કરવી. અને તકલ્લુફના અર્થ બનાવટથી વાતો કરવાના છે. (એટલે પોતે કંઈ એવો પઢેલો ગણેલો નહિ હોય તોપણ વાતો એવી રીતે બનાવીને કરવી કે જેથી સાબેત થાય કે માણસ ઘણો ઈલમવાળો છે)

મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે, "બનાવટથી વાતો કરનારા ખુવાર થયા." આ શબ્દો આપે ત્રણવાર ફરમાવ્યા હઝરત શાહ અબદુલ હક મોહદ્દેસે દેહલવી (રહ) ફરમાવે છે કે (અરબીમાં જે મચકુર હદીસના શબ્દ) નતઅ (છે તે)ની માયની તાળુની સાથે વાત કરવાની છે અને અહિં તેના અર્થ એ છે કે જીભ અને તાળવાથી જોડી જોડીને વાતો કરવી અને રિયાને અર્થે વાતને બહૂજ ઉમદા બનાવવી છે.

તિર્મિઝી અને બયહકીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "બેશક તમારામાં મને સૌથી પ્યારો અને કેયામતને દહાડે તમારામાંથી મારી બહુજ પાસે તે લોકો છે કે જેઓ નેક કામો કરનારા અને બોલચાલમાં નરમાશવાળા છે. અને બેશક તમારામાં મારા સૌથી વધારે દુશમન અને (કેયામતને દહાડે) મારથી વધારે દૂર તે લોકો છે કે જે બુરી આદતો અને ખસલતોવાળા છે, અને જેઓ ઘણી વાતો કરનારા છે, અને જેઓ તાળવા અને જીભથી વાતો જોડી જોડીને પોતે ઘણા ઇલમવાળા છે એમ દેખાડે છે, અને જેઓ મગરૂરીથી બહુ લાંબી લાંબી વાતો કરનારા છે."

અને અબૂદાઉદ અને તિર્મિઝમાં રિવાયત છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "બેશક અલ્લાહ પાક (લોકોની તારીફ કે વાતચીત કરવામાં) ઘણું લંબાણ કરનારને દુશમન ગણે છે, અને (તે માણસને કે) જે લોકોમાં વાતચીત કરતી વખતે જીભને લપેટે છે, જેવી રીતે કે ગાય પોતાની જીભને વગોળે છે કે જે વખતે તે ઘાસ ખાય છે." એટલે વાતોને ગોઠવી ગોઠવીને કરે છે.

ઈમામ માલિક, નસાઇ, અને અબૂદાઉદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ગર્ભના એક મુકદ્દમામાં કે જે ગર્ભ (હમલ) નું બચ્ચું એક માણુસના મારવાથી પડી ગયું હતું, અને તેમાં તેની મોતના દંડ દેવાનો હુકમ કીધો હતો, તેમાં જેનાપર ફરયાદ કરવામાં આવી હતી તેણે કહ્યું કે "જેણે નહિ ખાધું અને નહિં પીધું અને જે નહિ બોલ્યો અથવા રડયો અને એવું નકામું લોહી ખાધું તેને વાસ્તે હું દંડ કેમ ભરૂં ? આ વાત અરબીમાં તે કાફીયાબંદ વાતમાં બોલ્યો. ત્યારે હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યું કે એ માણુસ નજૂમીયો (કાહેનો)નો ભાઇ માલમ પડે છે. અને તેની આ વાતને આપે (સલ) નાપસંદ રાખી.

ફાયદો. અરબના મુલકોમાં કેટલાક લોકો કાહેન હતા. તેઓ જીન્નોની સાથે દોસ્તી રાખતા હતા. અને તેઓથી કેટલીક વાતો પૂછી લોકો આગળ બયાન કરતા હતા. અને સાચુ જૂઠું બોલીને લોકોથી નજર ભેટ લેતા હતા. અને તે લોક સારી અને માઠી વાતો કાફીયાવાળી બોલતા હતા. તેથીજ આપે (સલ) તે માણુસને કે જેણે વગર મોકે આવી વાત કીધી હતી, કાહેનોનો ભાઈ ફરમાવ્યો.

ફાયદો. ધંધા વેપાર અને દરેક વખતની વાતચીતમાં કાફીયાદાર વાતો બોલવી નાજાયઝ છે. કેમકે તેમાં નકામી તકલીફ ઉઠાવવાની છે. અને બીજી વાતો જેમ કે દોઆઓ અને ખુતબાઓ અને કિતાબોમાં મોકાસર લખવી કે બોલવી તદ્દન જાયઝ છે.

મજાક ઠઠ્ઠો અને હાંસી કરવાનું બયાન

(કુરઆને શરીફમાં) અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું કે "ઓ ઇમાનવાળા લોકો ! તમારામાં મરદો મરદોથી મજાક ઠઠ્ઠો કરે નહિ. કદાચ તેઓ મજાક કરનારાઓ કરતાં સારા હોય અને (તેમજ) ઓરતો ઓરતોની સાથે મજાક ઠઠ્ઠો કરે નહિ. કદાચ તેણીઓ મજાક કરનારીઓ કરતાં (અલ્લાહની નજદીક) સારી હોય અને

પોત પોતામાં એક બીજાની એબો ઢુંઢશો નહિ. અને એક બીજાના બુરા નામો રાખશો નહિ." (સૂરએ હોજોરાત)

ફાયદો. આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલાએ એક બીજા સાથે મશકરી મજાક કરવાને મના ફરમાવ્યું છે કે જેથી તેની આબરૂને નુકસાન પોંહચે નહિ. ખોદા પાકની જનાબમાં તેઓમાં કોણ મકબૂલ છે અને કોણ મરદૂદ છે. એની તો કોઇને ખબર નથી. કદાચ જેઓની મશકરી કરવામાં આવે છે તેજ અલ્લાહ-પાકની જનાબમાં સારો બંદો હોય તો એને વાસ્તે ઘણી મુશકેલીની વાત છે. અને (ખોદા પાકે) એબો ઢુંઢવાથી મના કીધી, કે કોઇને જુઠી એબ લગાડવી, અથવા કોઈની એબ જાહેર કરવી બહુ બુરૂં કામ છે. અને બુરા નામો પાડવાથી પણ મના કીધી. એટલે એવા નામો પાડે જેમાં દીની અથવા દુન્યાની બુરાઇ જાહેર થતી હોય. જેમકે કોઈનું નામ ગંજો પાડવો અથવા ફાસિક પાડવો.

તિર્મિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "પોતાના ભાઇની સાથે ઝગડો નહિ કર, અને તેની સાથે હાંસી મજાક પણ નહિ કર, અને એવો વાયદો પણ નહિ કર કે જેથી ઉલટું તને કરવું પડે." અને બયહકીએ રિવાયત કીધી છે કે "માણસ કોઇ વાત એવી કરે છે કે લોકો તેને સાંભળી હાંસી કરે. અને તે વાત કહેવાને લીધેજ તે જમીન અને આસમાનના કરતાં વધારે દૂર જઈ પડે છે. એટલે જહંનમ તરફ જઇને પડે છે અને ખોદા પાકની રેહમતથી દુર થઇ જાય છે તે એટલે અંતરે કે જેટલો અંતર જમીન અને આસમાન વચ્ચે છે.

મસઅલો. મજાકની એવી વાત કે જેમાં કોઇને દુઃખ લાગે નહિં અને કોઇની આબરૂને નુકશાન પોંહચે નહિ, બોલવી જાયઝ છે. જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) પણ એવી મજાક કીધી છે. તિર્મિઝીમા રિવાયત છે કે એક માણસે હઝરત (સલ) થી સવારી માંગી આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે " હું ઉઠણીનું બચ્ચું તને બેસવા વસ્તે દઇશ. તેણે કહ્યું કે યા રસુલલ્લાહ (સલ) ઉંઠણીનું બચ્ચું લઇને હું શું

ફ્રીશ? ત્યારે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે ઉંટો ઉંટણીના બચ્ચાં નહિ તો કોનાં બચ્ચાં છે?"

શરહુસ્સુન્નહ (નામની હદીસની કિતાબ) માં છે કે એક ગામડીઓ કે જેનું નામ ઝાહિર બિન હરામ હતું, અને જે હઝરત (સલ) ને વાસ્તે ગામડાની ચીજોની ભેટો લાવતો હતો, અને આપ (સલ) શેહેરની ચીજો તેને ખરીદી આપતા હતા. ત્યારે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે ઝાહિર અમારો ગામડીયો છે, અને અમે તેના શેહરી છીએ. અને આપ (સલ) તેની સાથે મોહબ્બત રાખતા હતા. અને તે કાળા રંગનો હતો. એક દહાડે આપ (સલ) બજારમાં આવ્યા અને ત્યાં તે પોતાની કેટલીક ચીજો વેચતો હતો. હઝરત (સલ) તેની પછાડીથી જઇ તેને ભેટી પડયા. તેને દેખાયા નહિ તેથી તે કેહવા લાગો કે કોણ છે, મને છોડી દે. પછી મોં ફેરવીને આપ (સલ) ને ઓળખી લીધા ત્યારે તો પોતાની પીઠને આપના સીના મુબારક સાથે ખુબ વળગાવી દીધી. ત્યારે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે આ બંદાને કોણ ખરીદે છે. તેણે કહ્યું કે જો આપ (સલ) મને વેચશો તો કીંમત ઘણી થોડી આપને મળશે. એટલે મારી કીંમત વધારે મળે એવો હું માણસ નથી. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ખોદા પાકની જનાબમાં તું ઓછી કિંમતનો નથી."

અબૂદાઉદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે હઝરત ઔફ બિન માલિકે (રદી) બયાન કીધું કે "તબૂકની લડાઇમાં હું જનાબ રસૂલે ખુદા (સલ) ની જનાબમાં હાજર થયો. અને આપ (સલ) એક ચામડાના તંબૂમાં હતા અને તંબુ નાનો હતો. મેં આપ (સલ) ને સલામ કીધી, આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે અંદર આવો મેં પુછયું કે તદન અંદર આવું? આપે ફરમાવ્યું કે તદન." કેમકે તંબુ ઘણો નાનો હતો. અને તેવણે હંસવા સારૂ એમ પૂછયું. એવી તરેહની મશકરી હઝરત (સલ) અને આપના સહાબાયો (રદી) થી બયાન થઇ છે.

અને તિર્મિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે સહાબાઓએ (રદી)

આપ (સલ) થી પૂછયું કે શું આપ હમારાથી મસકરી (વિગેરે) કરો છો? આપે (સલ) જવાબ દીધો કે જે સાચી વાત હોય છે તેજ હું કહું છું.

ફાયદો. પેહલી હદીસમાં ઉંઠને ઉંઠણીનું બચ્ચું કહ્યું એ વાત પણ સાચી હતી. અને ઝાહેરને બંદો કહ્યો તો બેશક તેવણ ખુદાના બંદાજ હતા. મતલબ એ કે જે મશકરીમાં કોઇ મુસલમાનને દુઃખ કે ઈજા નહિ પોહોંચતી હોય અને મન ખુશ કરવાને વાસ્તે બોલવામાં આવે તો જાયઝ છે. અને જેમાં કોઇ મુસલમાનની આબરૂને નુકસાન પોહોંચતું હોય, અથવા ખોટી વાતો હોય જેથી હાંસી ખુબ થાય, અથવા ગાળો અને બેશરમીની વાત હોય તો એ જાયઝ નથી. અને એવી હાંસી મસકરીને લીધે માણસ ખુદા પાકની રેહમતથી આસમાન અને જમીન જેટલા અંતરથી પણ વધારે દૂર જઇ પડે છે.

સૂચના. બહૂજ નઠારી તરેહની મશ્કરી એ છે કે જે હિંદુસ્થાનમાં હિંદુઓની સાથે મળવાથી કેટલાક શેહેરો અને ગામડાઓમાં મુસલમાનોમાં જારી થઇ ગઇ છે. (અને તે એ છે) કે સાસરા તરફના સગાં જેમકે સાળી, વેવઇ અને વેવણ અથવા ભાભી અને દીએર વચ્ચે જે મશકરી થાય છે, અને તેમાં વધુ ભાગ ગાળો અને ખરાબ વાતોનો હોય છે. એવી તરેહની હાંસીમાં ઘણી તરેહના ગુના થાય છે. એક તો એ કે આવી તરેહની મસકરીથી હદીસમાં બયાન થયું તે મૂજબ રહમતથી બહૂજ દૂર થઇ જવું છે. બીજો ગુનો, ગાળો અને શરમ ભરેલી વાતોનું બોલવું છે. ત્રીજો ગુનો પારકી ઓરતનું નાજાયઝ હાલતમાં સામે આવવું. ચોથો ગુનો પારકી ઓરત સાથે નાજાયજ વાતો કરવી. પાંચમો ગુનો તે ઓરતનો ધણી કે ભાઇ કે બાપ (કે ઓરતના બીજા વડીલો) ઓરતને એવા કામથી મના નહિ કરવાના ગુનામાં ફંસે છે. ખુદા પાક સૌ મુસલમાનોને એવી વાતથી બચવાની તોફીક ઇનાયત કરે. આમીન.

લઅનતી અને કાફેર કેહવાનું બયાન.

લઅનતનું બયાન. બુખારી અને મુસલિમમાં હદીસ છે કે મુસલમાનને લઅનતી કેહવું (ગુનો થવામાં) તેને કતલ કરવા સરખું છે."

ફાયદો. કતલ તમામ કબીરા ગુનાહોમાં (શીર્ક પછી) સૌથી મોટો ગુનો છે. જ્યારે લઅનતને હઝરતે (સલ) કતલના જેવો ગુનો ફરમાવ્યો ત્યારે આ ગુનાની બહુજ બુરાઇ સાબેત થઇ અને તિર્મિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "લઅનત કરનારો મુસલમાન હોતો નથી." એટલે લઅનત કરવી એ ઈમાનથી ઉલટી વાત છે. તિર્મિઝી અને અબૂદાઉદે રિવાયત કીધી છે કે "એક માણસની ચાદરને હવા ઉડાવી જતી હતી. ત્યારે તેણે હવાપર લઅનત કીધી. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે હવાને લઅનત નહિ કર કેમકે તે તો ખોદા પાકના હુકમથી ચાલે છે. અને બેશક જે માણસ એવી ચીજ પર લઅનત કરે કે જેને લઅનત નહિ કરવી જોઈએ, તો લઅનત કરનારપર લઅનત (ઉલટી) આવી પડે છે."

અને અબૂદાઉદે રિવાયત કીધી છે કે "જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "બેશક જયારે બંદો લઅનત કરે છે કોઇ ચીજના ઉપર, તો લઅનત આસમાનપર ચઢે છે ત્યારે આસમાનના બારણા તેને વાસ્તે બંધ કરવામાં આવે છે, પછી તે ઝમીનપર ઉતરે છે તો ઝમીનના બારણા પણ તેનાપર બંધ થઇ જાય છે. પછી તે ડાબે જમણે ફરે છે, જ્યારે તેને કેથે ઠેકાણું મળતું નથી ત્યારે તે લઅનત જેનાપર તે મોકલવામાં આવી છે તેની તરફ જાય છે. પણ જયારે તેને લઅનતને લાયક જુએ તો તેનાપર પડે છે અને નહિ તો કેહેનારપર તે આવી પડે છે.

મસઅલો. જે માણસનું મરવું યકીનથી કુફ્ર ઉપર સાબેત હોય, જેમ કે ફિરઓન, અબુજેહલ વિગેરે, તો તેઓને લઅનત

કરવી જાયઝ છે. અને જીવતા કાફેરપર લઅનત કરવી જાયઝ નથી. કેમકે બની શકે છે કે મરવા આગળ તે મુસલમાન થઇ જાય. અને લઅનતને લાયક રહે નહિ. ત્યારે ઉપરની હદીસ મૂજબ, લઅનત, મોકલનારપર પાછી આવી પડે.

મસઅલો. કોઇ દુરગુણ જણાવીને લઅનત કરવી જાયઝ છે. જેમકે કોઇ કહે કે લઅનત છે યાહૂદીપર અથવા કાફેરપર અથવા ચોરપર, કેમકે એવી તરેહની લઅનત હદીસોમાં પણ આવી છે. ત્યારે કોઇનું નામ લીધા વગર એવી તરેહની લઅનત જાયઝ છે. (અને નામ દઇને) કોઇ ખાસ ચોર કે ખાસ શરાબીને લઅનત કરે તો જાયઝ નથી.

કાફેર કેહવાનું બયાન.

બુખારીમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે કોઈ માણસ બીજાને કાફ્રેર કે ફાસિક કહે અને તે માણસ તેવો ન હોય તો તેનું તેમ કેહવું તેનાજ ઉપર પાછું આવી પડશે. અને બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે " જે શખસ કોઇ બીજાને કાફેર કે અલ્લાહ પાક અથવા રસૂલુલ્લાહ (સલ)નો દુશમન કહે અને તે તેવો નહિ હોય તો એ કેહવું કેહનારપર પાછું આવી પડે છે."

ફાયદો. પાછા આવવાની મતલબ એ છે કે જો નેક આદમીને બદકાર (પ્રાસેક) કેહશે તો પોતે કેહનારજ બદકાર થઇ જાય છે. એટલે મોટો ગુનેગાર બને છે. અને જો મુસલમાનને કાફ્રેર કેહશે એવી રીતે કે કોઇ ઇસલામી અકીદાને કુફ્ર કેહતો હશે ત્યારે પણ બેશક કાફ્રેર થઇ જશે. અને જો અકીદાથી કાફ્રેર નહિ કહ્યો પણ ગુસ્સાથી બોલવામાં કહ્યું તો તે કાફ્રેર થઈ જતો નથી પણ કુફ્રના જેવો ગુનો લગભગ છે.

ગાળો ભાંડવી, બેશરમીની વાતો અને ભુંડું બોલવા વિષે.

બુખારી અને મુસલિમમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે

(સલ) ફરમાવ્યું કે "મુસલમાનને ગાળ દેવી મોટા ગુનાનું કામ છે. અને મુસલમાનોની સાથે કતલ ચલાવવી કુફર છે." એટલે એવો મોટો ગુનો છે કે લગભગ કુફર કરવા જેવું છે. (તદન કુફર નથી.) ઇમામ અહમદ હંબલે (રહ) અને ઇબ્ને અબી દુન્યાએ હદીસની સહીહ સનદ સાથે રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે " ગાળો બોલનાર અને બેશરમીની વાતો કરનારને માટે ઇસલામનો જરા પણ ભાગ નથી." તબરાનીએ સહીહ સનદ સાથે હદીસ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "બેશક ગાળો ભાંડનાર અને બેશરમીની વાતો કરનારને ખુદા પાક દોસ્ત રાખતો નથી.

અને તિર્મિઝી અને બયહકીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "મ્હેણું મારનાર અને લઅનત કરનાર અને ગાળો બકનાર અને નકામી વાતો કરનાર મુસલમાનજ નથી" અને તિર્મિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે " શરમ અને વાત વિચારીને કેહવી એ (પણ) ઇમાનની (શાખામની) બે શાખા છે. અને ગાળો બોલવી, ભુંડી વાતોનો બકારો કરવો અને મનમાં આવે તે બોલી દેવું એ મુનાફેકીની (શાખામાંની) બે શાખા છે."

અને ઇમામ અહમદ હંબલે (રહ) અને અબૂદાઉદ તયાલિસિ (રહ) એ સહીહ સનદ સાથે હદીસની રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે બે માણસ પોત પોતામાં ગાળો બકે છે તે બંને શેતાનો છે, કેમકે તેઓ જૂઠું બકે છે, અને નકામુ. (ખોટું બોલે છે.)" (જેમ કે એક બીજાને સાળો કહે છે અને અગરજો તે બંને એક બીજાના સાળા નથી તો એ જૂઠું અને નકામી વાતો થઇ)

અને મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે બે માણસો પોત પોતામાં એક બીજાને ગાળો દે છે તેમાં ગુનો ગાળ દેવી શરૂ કરનાર પર થાય છે તે અહિં

સુધી કે બીજો કંઈ વધારે નહિ બોલે" એટલે એક માણુસ જેટલું ભુંડું બોલ્યો ત્યારે બીજો પણ તેટલુંજ બોલે તો ગુનો શરૂ કરનારનેજ માથે થતો જાય છે. અને જ્યારે તે વધારે કહે છે તો બંને ગુનેગાર ઠરે છે. ઇમામ માલિક, બુખારી, મુસલિમ, તિર્મિઝી અબુદાઉદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે. "કબીરા ગુનાહોમાંનો ગુનો એ પણ છે કે માણુસ પોતાના માબાપને ગાળો દે. લોકોએ અરજ કીધી કે શું કોઈ પોતાના માબાપને પણ ગાળો ભાંડે છે? આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે હા. જ્યારે એ માણુસ કોઇના બાપને ગાળ દે છે તો તે માણુસ એના બાપને ગાળ દે છે. અને એ માણુસ કોઇની માને ગાળો દે છે તો તે એની માને ગાળો દે છે. અને જ્યારે એના ગાળો દેવાથી એના માબાપને ગાળો દેવાઇ ત્યારે જાણે એણેજ ગાળો ભાંડી."

બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ખોદા પાકે ફરમાવ્યું કે આદમ (અલે)ની ઓલાદ મને ઈજા પોંહચાડે છે. જમાનાને ગાળો દે છે અને જમાનો તો હું છું. અને સૌ કામો તો મારા અખત્યારમાં છે. રાત દિવસનો ફેરફાર હુંજ કરૂં છું." આફતો અને હાલતોના ફેરફારનું કારણ જમાનાને ઠેરવી જમાનાને બુરૂં કેહવું ખરૂં જોતાં તે આફતો અને હાલતોના ફેરફારોના પેદા કરનારને બુરૂં બોલવું છે. અને તેઓનો પેદા કરનાર ખોદા પાક છે. તેથીજ એ હદીસે કુદસીમાં આવ્યું છે કે એવી રીતે જમાનાને બુરૂં કેહવું અને ગાળો દેવી અલ્લાહ પાકને ઈજા દેવી છે. મુસલમાનોને જોઇએ કે એવી વાતથી દૂર રહે.

અને બુખારી શરીફમાં (હદીસ) છે કે " ગાળો મુડદાઓને નહિ ભાંડો કેમકે બેશક તેઓએ કીધેલા કામો (ના બદલા) ને તેઓ પોંહચી ગયા. " એટલે મુડદાઓને બુરૂં બોલવું નહિ જોઇએ કેમકે જેવાં કામો તેઓએ કીધાં હતાં તેઓનો બદલો તેઓને

મળી રહેલો છે. જો તેઓએ ભલાં કામો કીધાં હતાં તો તમારૂં બુરૂં કહેવું બહુ બુરૂં છે. અને જો તેઓએ ભુંડા કામો કીધાં હતાં તો તેઓના અઝાબમાં તેઓ સપડાયલા હશે. તમારૂં બુરૂં કેહવું તેઓને નકામું છે.

ફાયદો. ફહશ (જે શબ્દ ઉપરની હદીસોમાં અવેલો છે) એવી વાતને કહે છે કે એવી ચીજનું ખુલ્લું નામ લીએ કે જેને સંતાડવું શરમમાં દાખલ છે. જેમકે પેશાબની અથવા ઝાડાની જગ્યાનું નામ લીએ, અથવા સોહબત કરવાનું ખુલ્લું નામ દીએ. કેમકે અદબની વાત એ છે કે એમ નહિ કહે કે મારી બઈરીએ એમ કહ્યું પણ એમ કહે કે મારા ઘરમાંથી એમ કહ્યું.

સૂચના. બુરી તરેહની ગાળ એ છે કે પાક ઓરત કે મરદને ઝિના (બુરૂ કામ કરવા)ની તોહમત લગાડે કે જેને (અરબીમાં) કઝફ કહે છે. અને એ કબીરો ગુનો છે. જેમકે હદીસમાં અબુદાઉદ અને નસાઈએ રિવાયત કીધી છે, અને કુરઆને શરીફમાં એવા માણસને ફાસેક કહ્યું છે. અને તેને એંસી ફટકા મારવાની સજા મુકરર કીધી છે. અને આખી ઉમર તેની ગવાહી કબૂલ રાખવામાં આવશે નહિ. અને એનો ખુલાસો ફિકેહની કિતાબોમાં કઝફવાળાને હદ મારવાના બાબમાં બયાન કરવામાં આવ્યો છે.

બુખારી અને મુસલિમ શરીફમાં હદીસ છે કે "જે માણસ પોતાની લોંડી કે (પોતાના) ગુલામને ઝિનાની તોહમત લગાડશે તેને કેયામતને દહાડે ફટકાઓ પડશે." **ફાયદો.** શરેઅ શરીફના હુકમ મૂજબ કઝફની સજા એ છે કે (ઈસલામી) હાકેમ એંસી ફટકા કઝફવાળાને મારે. પણ તેમાં શરત એ છે કે જેનાપર તોહમત મુકી હોય તે માણસ લોંડી કે ગુલામ ન હોય. એથી કરીને લોંડી અને ગુલામપર તોહમત મુકનારને દુન્યામાં તો ફટકા પડશે નહિ પણ કેયામતમાં અલ્લાહ સાહેબ તેનો બદલો લેશે. અને તે એબ લગાડનારને એંસી ફટકા મરાવશે.

બેઅદબીના બયાનમાં.

માબાપથી બેઅદબી કરવી કબીરા ગુનો છે. (કુરઆને શરીફમાં) ખોદા પાકે ફરમાવ્યું કે "માબાપને (છટ) કરીને પણ નહિ કહો અને તેઓને ઝિણુકી નાંખો નહિ અને તેઓની સાથે અદબથી વાત કરો."

ફાયદો. ઉફ્ એક એવો શબ્દ છે કે જેને આરબ લોકો નારાજીની વખતે બોલે છે. જેવી રીતે કે હિંદી વાતમાં હું (અને ગુજરાતીમાં છટ વાપરવામાં આવે છે.) તેથીજ મૌલવી શાહ અબદુલકાદેર સાહેબ મરહૂમે (કુરઆને મજીદના પોતાના જગત જાણીતા તરજુમામાં) આ: આયતના તરજુમામાં ઉફ્ એ શબ્દનો તરજુમો હું કીધો છે. તો જ્યારે આટલો શબ્દ કહેવાથી ખોદા પાકે પોતાના કલામે પાકમાં મના કીધી ત્યારે બીજા શબ્દો કે જેમાં વધારે બેઅદબી હોય તેને વિચારી લેશો કે (તે શબ્દો બોલવાથી) ખોદા પાક કેટલો નારાજ થશે. (ખોદાપાક સૌને તેની નારાજીના કામોથી બચાવે. આમીન)

બુખારી અને મુસલિમ શરીફમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "માબાપને નારાજ કરવું બહુંજ મોટો ગુનો છે." નસાઈ અને દારેમીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "પોતાની આપેલી ચીજનો ઉપકાર મુકનાર, માબાપને નાખુશ કરનાર, અને શરાબ પીનાર જંનતમાં જશે નહિ (એટલે જ્યાં સુધી કે એ ગુનાહોની સજા તેને જહંનમમાં મળી નહી રૂહે. એમ નહિં સમજવું કે કાફેરોની પેઠે તે હંમેશ જહંનમમાંજ રહેશે.) અને બયહકીએ એક લાંબી હદીસમાં બયાન કીધું છે કે શબબરાતની રાત્રે ખોદા પાક બની કલબના લોકો (કે જેઓ આરબમાં ઘણાં મેઢાં અને બકરાં પાળે છે તેઓ)ના ઘેટાં મેઢાંના વાળોની ગણત્રી જેટલા ગુનેગારોને જહંનમમાંથી છોડી મુકે છે, પણ માબાપને નાખુશ કરનારપર તે પોતાની રહેમતની નજર કરતો નથી.

ફાયદો. સગાઓમાં દાદા, કાકા અને મોટા ભાઈનો દરજ્જો બાપના જેવો છે. અને એવીજ રીતે બીજા જે વડીલો હોય. એટલુંજ નહિ પણ હદીસથી એવો હુકમ નીકળે છે કે જે લોકો બાપના દોસ્ત હોય તેઓનો પણ અદબ કરવો જોઈએ. અને ઉસ્તાદ (શીક્ષક) અને મુરશિદ (ગુરૂ) નો અદબ પણ બાપના જેવોજ કરવો જોઈએ. એટલુંજ નહિ પણ દીનના આલેમોએ લખ્યું છે કે દીની ઇલમ શીખાડનાર ઉસ્તાદનો દરજ્જો બાપ કરતાં પણ વધારે મોટો છે. કેમકે બાપ એ દુન્યામાં પેદા થવાનું અને દુન્યાની નેઅમતોનું એક જાહેરી કારણ છે. અને ઉસ્તાદ આખેરતની જીંદગીનું અને જંનતની નેઅમતોનું કારણ છે. તેથી કરીને (દરેક માણસને) જોઇએ કે એ સૌની સાથે અદબથી ચાલે. હઝરત મૌલાના રૂમ (રહ) (પોતાની) મસ્નવીમાં ફરમાવે છેઃ—

અઝ ખુદા ખ્વાહેમ તૌફીકે અદબ
બેઅદબ મહરૂમ માંદ અઝ ફઝલે રબ.

એટલે અમે ખોદા પાકથી અદબની તોફીક ચાહીએ છીએ (કેમકે) જે કોઈ બેઅદબ બન્યો તે પોતાના રબના ફઝલ અને રહમતથી દુર રહ્યો.

(કોઇની) તારીફ અને ખુશામત કરવી અને મોટાઈ મારવી એનું બયાન.

અહયાઉલ ઉલૂમ (નામની કિતાબ) માં લખેલું છે કે (કોઇની) તારીફ (વખાણ) કરવામાં છ આફતો છે. જેમાં ચાર તો તારીફ કરનારને વાસ્તે છે અને બે જેની તારીફ કરવામાં આવે તેને વાસ્તે. ત્યારે મચકુર કિતાબના લખાણુને, (કિતાબના રચનાર સાહેબ ફરમાવે છે કે) હું, તે છએ આફતોને તેઓની સાથે જે હદીસોને સંબંધ હોય તેઓને તેઓની સનદ સાથે બયાન કરૂં છું:—

તારીફ કરનારને વાસ્તે આફતો એ છેઃ— (૧) તારીફ કરવામાં જુઠું બોલે અને એટલો વધારો કરે કે હદથી વધી જાય. જાહાબાની

બુરાઇ તો ઉપર તમે જાણી ચુકયા છો. હવે મુબાલેગા (વધારા) ને વાસ્તે સાંભળો:—બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "મારી તારીફમાં એટલા વધી નહિ જાઓ જેટલા નસારાઓ (હઝરત ઇસા) ઇબ્ને મરયમ (અલે) ની તારીફમાં હદથી વધી ગયા. હું તો ખોદા પાકનો બંદો છું. ત્યારે (મારી તારીફ એ છે કે) મને તમે ખોદા પાકનો બંદો અને તેનો પેગંબર કહો." એવીજ રીતે વલીયોની તારીફમાં એટલો વધારો કરવો કે તેઓને પેગંબરોની બરાબર અથવા તેઓ કરતાં દરજ્જામાં વધારી દેવા બહુ બુરૂં છે એટલુંજ નહિ પણ કુફ્ર છે. (કેમકે વલી તો પોતાના પેગંબરનો ઉમ્મતી હોય છે અને ઉમ્મતીને નબી જેવો ગણવો જાહેર કુફ્ર છે.) અને દુન્યાદારોની તારીફમાં પણ હદથી વધી જવું અને જે સદગુણ તેઓમાં ન હોય તે સિફ્ત બયાન કરવી બહુજ બુરૂં છે.

(૨) જાહેરમાં તારીફ કરવી પણ મનમાં તારીફ કરાયલા માણસને તેવું નહિં સમજવું. એ કામ મુનાફિકનું છે, કે મનમાં જુદો મત રાખે અને જાહેરમાં જુદો મત રાખે. (૩) જેની તારીફ કરે તેને વાસ્તે એવો ગુણ જાહેર કરે કે જે પોતે સારી પેઠે જાણી શકતો ન હોય (કે તેમાં તે સારી સિફ્ત છે કે નથી) જેમ કે તારીફ કરે કે ખોદા પાકથી બહુ બીનાર છે, મોટો ઇબાદત કરનાર છે. પણ ઇબાદત કરવાનો અને બીવાનો હાલ સારી પેઠે માલમ પડી શકતો નથી. અને એવીજ તારીફને માટે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું છે, જેમ કે બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે "તમારામાંથી કોઇ માણસ જો કોઇની તારીફજ કરવા ચાહે તો એમ કહે કે હું તેને એવો ધારૂં છું." અને તે એવો છે કે નહિ એ વાતને ખોદા પાકપર સોંપે. કેમકે એવી વાતોનું ઇલમ તેજ ઠીક જાણે છે. જો એમ કહ્યું કે ફલાણો અલ્લાહ પાકથી બીનાર છે તો જાણે તેણે અલ્લાહ પાકની જનાબમાં પણ તે તેવોજ છે એવું યકીન રાખીને કહ્યું અને જાહેર

છે કે એ વાતની ખબર તેને હોતી નથી. અને જો એમ કેહશે કે હું તેને ખોદા પાકથી બીનાર જાણું છું ત્યારે તો તેણે પોતાની સમજ તરફ ઇસારો કીધો. અલબત જો કોઇ એવી સિફત હોય કે એ તેને જાણી શકતો હોય, જેમ કે તહજ્જુદની નમાઝ પઢવી, અથવા સારા અક્ષરો લખવા, તો તેવી સિફત બયાન કરવામાં કંઇ હરકત નથી.

(૪) જુલમી અથવા કાફેર અથવા ફાસેક [કબીરો ગુનો કરનાર]ની (એવી) તારીફ કરે કે જેથી તેઓ ખુશ થાય. બયાહકીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જ્યારે ફાસેકની તારીફ કરવામાં આવે છે ત્યારે ખોદા પાક ઘણોજ ગુસ્સે થાય છે અને અર્શ હાલી જાય છે." તો જ્યારે ફાસેકની તારીફનો એ હાલ છે તો કાફેરની તારીફમાં તો અલ્લાહ પાકનો ગુસ્સો વધારેજ સમજવો જોઇએ.

અને જેની તારીફ કરવામાં આવે તેને નુકસાન કરનારી વાતો એ છેઃ—(૫) જેની તારીફ કરવામાં તેને મગરૂરી પેદા થાય અને તારીફ કરવાને લીધે પોતાને સારો ગણવા લાગે અને તેને પોતાની સારી સિફતનો ગરૂર આવી જાય કે જે આખેરતમાં બહૂજ નુકસાન પોંહચાડનારી વાત છે. અને એ હદીસમાં એજ વાતના તરફ ઈશારો છેઃ—બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ)ની રૂબરૂમાં એક માણસે બીજાની તારીફ કીધી. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે "તારૂં બુરૂં થાય, તેં તેની ગરદન કાપી નાખી. અને એ પ્રમાણે આપે (સલ) ત્રણ વાર ફરમાવ્યું" એટલે તારી તારીફને લીધે તેનામાં ગરૂર પેદા થશે અને આખેરતનો અઝાબ અને નુકસાન તેને હાંસલ થશે.

(૬) જેની તારીફ કરવામાં આવે તે આયંદા નેક કામોમાં સુસ્તી કરે, જેમકે કોઈ તાલેબુલ ઇલમની તારીફ કરે કે તમારી યાદશક્તિ બહૂજ સારી છે. અને પાઠ તમે બહૂજ સારો યાદ કરો છો. અને તે એ સાંભળી મનમાં એવો વિચાર કરે કે ચાલો

મારી યાદશક્તિ તો બહુજ પાકી છે, મને વધારે મેહનત કરવાની શી જરૂર છે. અને તેથી કરીને પોતાનો સબક યાદ કરવામાં અને પઢવાપર મેહનત કરવામાં સુસ્તી કરવા લાગે.

મસઅલો. જો મઝકૂર છએ નુકસાનો તારીફ કરવામાં નહિ હોય તો તેવી તારીફ કરવી જાયઝ છે; એટલુંજ નહિ પણ કેટલાક વખતે સવાબનું કામ છે. અને એ ત્યારે છે કે જ્યારે તેનાથી કંઈ દીનનો ફાયદો થતો હોય. જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) પોતાના સહાબીઓની ઘણી વખત તારીફ કીધી છે કે જેથી હદીસની કિતાબો ભરેલી છે. અને તેમ કરવાથી આપ (સલ)ની મતલબ એ હતી કે લોકો તેઓના મોટા દરજજાઓને જાણી તેઓની સાથે મોહબ્બત અને નેક અકીદો રાખે, અને તેઓના તરીકા મુજબ ચાલે અને આપ (સલ) તે સહાબીઓ (રઝી) ની હાલતથી વાકેફ હતા કે તેઓ પોતાની તારીફ સાંભળીને કદી પણ મગરૂર થશે નહિ. તેવીજ રીતે (ઉસ્તાદ)ને જો કોઇ તાલેબુલ ઇલમનો હાલ માલમ હોય કે તારીફ કરવાથી તેને ગરૂર આવશે નહિ, પણ આયંદા પોતાનો સબક યાદ કરવામાં તે વધારે મેહનત કરશે અને એ તારીફથી તે એમ વિચારશે કે મારી મેહનતથી ઉસ્તાદ બહુ રાજી થાય છે, તેથી મારે વધારે મેહનત કરવી જોઇએ તો એવી હાલતમાં તારીફ કરવાથી સવાબ હાંસેલ થશે.

ખુશામતનું બયાન.

ખુશામત કોઈ વખતે તારીફના રૂપમાં કરવામાં આવે છે, અને તેનો હાલ તો ઉપરના બયાનપરથી જાહેર થઈ ચુકયો. હવે એટલું વધારે જાણવું જોઇએ કે જેની તારીફ કરવામાં આવે તે માણસ તારીફ કરનારને પોતાની તારીફ કરવાથી રોકી દીએ. ઇમામ અહમદ અને અબૂદાઉદે રિવાયત કીધી છે કે "બની આમેર કબીલાએ મોકલેલા માણસો (વફદ) જ્યારે જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ)ની ખિદમત શરીફમાં આવ્યા ત્યારે તે લોકોએ કહ્યું કે આપ (સલ) અમારા સૈયદ [સરદાર] છો. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે સૈયદ [સરદાર] અલ્લાહ પાક

છે. પછી તેઓએ કહ્યું કે આપ (સલ) મોટાઇમાં અમારા સૌ કરતાં વધારે છો અને રૂતબામાં અને તાકાતમાં સૌ કરતાં વધારે છો 'આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે તમને તમારી મતલબ જે કંઇ કેહવી હોય તે કહો, અને શેતાન તમને ભંભેરે (બેહકાવે) નહિ" તે લોકોએ (આપની તારીફમાં) જે કંઇ કહ્યું તે સૌ સાચી વાતો હતી. પણ તે લોકો ખુશામતથી મચકુર વાતો કહેતા હતા તેથી હઝરતે (સલ) તેઓને તેમ બોલતાં અટકાવ્યા.

અને કોઇ વખતે ખુશામત એવી તરેહની હોય છે કે પૈસા-વાળાઓની પાસે જઈને તેઓની જૂઠી વાતોને સાચવે છે. તિર્મિઝી અને નસાઇએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે જે માણસ અમીરોની પાસે જઇને તેઓના જુઠા-ણાને સાચવે, અને તેઓનાં જૂલમ (ના કામો) માં તેઓની મદદ કરે, તો તેવા લોકો મારાથી નથી અને હું તેઓથી નથી. મારી સાથે તેઓને કંઇ સંબંધ નથી. અને તેઓ હોઝે કૌસરપર મારી પાસે આવશે નહિ."

તફાખુરનું બયાન.

તફાખુર એટલે પોતાની તારીફ પોતાને મોઢે કરે અને પોતાને બીજાઓ કરતાં વધારે સારો ગણાવવા સારૂ પોતાની તારીફ કરે અથવા પોતાના બાપદાદાઓની અને પુર્વજોની મોટાઇ બયાન કરે તો એમ કરવું જાયઝ નથી. મુસલિમ શરીફમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ખરેખર અલ્લાહ પાકે મારાપર વહી મોકલી છે કે તમે પોતાને હલકો ગણો (તવાઝો ગણો) તે એટલે સુધી કે તમારામાંથી કોઇ, કોઇ બીજાપર મોટાઈ મારે નહિ. અને તમારામાંથી કોઈ એકબીજાપર જુલમ કરે નહિ." તિર્મિઝીએ અને અબૂદાઉદે રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ખોદા પાકે તમારામાંથી જાહેલીયત (કુફર) ના વખતનો ગુરૂર અને પોતાના બાપ દાદાઓ ઉપરની મગરૂરી દૂર કીધાં. (કેમકે) માણસ યાતો પરહેજગાર અલ્લાહ પાકથી

ડરનારો હોય છે અથવા બુરાં કામો કરનાર બદનસીબ હોય છે. તમામ માણસો આદમ (અલે) ની ઓલાદ છે અને આદમ (અલે) મટોડીથી પેદા કરવામાં આવ્યા." એટલે દરેક માણસમાં જે સિફત હોય (પછી તે સારી હોય કે માઠી) તેજ ગણવામાં આવશે. જો નેક કામ કરે છે તો પરહેજગાર મુસલમાન છે, જો બુરાં કામો કરે છે તો માઠાં કામો કરનાર દોઝખી છે. બાપદાદાઓ ઉપર મોટાઇ મારવી નકામી છે. કેમકે સૌનું થડ તો એકજ છે. સૌ આદમીઓ હઝરત આદમ (અલે)ની ઓલાદ છે. અને તેઓ મટોડીથી પેદા થયા છે.

મસઅલો. લડાઈમાં દુશમનને દબાવવા વાસ્તે મોટાઇ મારવી જાયઝ છે. (કેમકે એમ મોટાઇ બયાન કરવી) હઝરત નબી (સલ), હઝરત અલી અને બીજા સહાબીઓથી સાબેત છે.

મસઅલો. જે પોતાની તારીફ બયાન કરવાથી મતલબ અલ્લાહની નેઅમતો જાહેર કરવી હોય, અને બીજાની હલકાઇ અને બીજા પર મોટાઇ મારવી તેની મતલબ નહિં હોય, તો એમ કરવું જાયઝ છે.

ફાયદો. બાપદાદાઓના ઉપર મોટાઈ મારવી તો નાજાયઝ છે એથી કોઇ એમ નહિ સમજી જાય કે નસબ (વંશ)ની કંઇ હકીકત નથી. સૈયદો અને અશરાફ, ખાનદાનીયો અને હલકા માણસોને નસબની રૂએ શરેઅ શરીફમાં બેશક ફરક છે. અને તેથીજ કરીને શરીઅતમાં નિકાહની બાબતમાં કુફનું માતબરપણું છે. અને રસૂલે ખુદા (સલ)નો નસબ આખેરતમાં પણ ફાયદો દેશે. સહીહ હદીસોમાં એ વાત આવેલી છે. અને જે વાત નાજાયઝ છે તે એજ છે કે નસબની મોટાઇ બયાન કરીને કોઇ મુસલમાનને હલકો પાડવાની નૈયત નહિ હોય, અને બીજી વાત એ છે કે પોતાના બુઝુર્ગોને એમ સમજે કે અમે ગમે તેવા તેવા ગુના કરશું પણ તેઓ અમારી શફાઅત કરી અમને ખોદા પાક પાસે બક્ષાવી લેશે.

અને એવા અકીદાથી ગુના વગર રોકાણે કરતો ચાલ્યો જાય. જેવી રીતે કે **કેટલાક જાહેલ સૈયદો અને પીરજાદાઓ** પોતાને મોઢે બકે છે, તો એવી વાત બોલવી કુફ્ર છે.

નકામી બહસ, વઢાવઢી અને ઝગડો કરવાનું બયાન.

તિર્મિઝીમાં હદીસ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે નકામી બહસ (વાદવિવાદ પોતાના ભાઈ (મુસલમાન) સાથે નહિ કર, અને તેની સાથે હાંસી નહીં કર અને તેની સાથે જુઠો વાયદો નહિ કર. અને વળી તિર્મિઝીમાં રિવાયત છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જેમાણુસ બહસને અને ઝગડાને છોડે અને તેનો દાવો ખોટો હોય (કે જે દાવામાં બહસ કરવાની) હોય તો તેને વાસ્તે જંનતની આજુબાજુમાં નીચેના દરજાઓમાં એક ઘર બંધાવવામાં આવશે. અને જે માણુસ બહસ અને ઝગડાને છોડે (એવી હાલતમાં) કે તેનો દાવો ખરો છે, તો તેને વાસ્તે એક ઘર જંનતની વચ્ચે બનાવવામાં આવશે, અને જે માણુસનો ખુલ્ક (વાતચીત અને સ્વભાવ) સારો હશે તેને વાસ્તે જંનતના ઘણા ઉપલા ભાગમાં ઘર તૈયાર કરવામાં આવશે."

ફાયદો. ખોદા પાકના ખૌફથી જ્યારે ગુનાથી માણુસ બચે છે. તેમાં પણ તેને સવાબ મળે છે. તેથીજ નકામી બહસ છોડવાપર જંનત મળવાનો વાયદો કરવામાં આવ્યો, અને એનાપર બહસ છોડી દેવાની ઘણીજ મોટી તાકીદ સાબેત થાય છે. **લતીફો.** (કિતાબ રચનાર સાહેબ (રહ) ફરમાવે છે કે મારા એક દોસ્ત ઘણાજ ચાલાક બુદ્ધિના માણુસ હતા, અને ઘણી વખતે તેવણુને બહસ, મુનાઝેરો વિગેરે કરવો પડતો હતો. મેં તેવણુની આગળ આ હદીસ બયાન કીધી. ત્યાર પછી તેવણુની આ આદત થઇ ગઇ કે જ્યારે કોઇ બહસ કરવા ચાહતો તો તેવણુ કેહતા કે અમને તો જંનતમાં ઘર બંધાવવું મંજૂર છે, તમે (બહસ કરવાથી) અમને માફ રાખો.

ઇમામ માલિક, બુખારી, મુસલિમ, તિર્મિઝી અને નસાઈએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "અલ્લાહની જનાબમાં સૌ કરતાં વધારે દુશન તે માણસ છે કે જે માણસ વધારે લઢકણો (ઝઘડો કરનાર) હોય."

ફાયદો. કેટલાક માણસોની આદત છે કે દરેક માણસ વાત-ચીતમાં વઢવા અને નકામી બહસ કરવાને તૈયાર થઈ જાય છે, અને દરેક કામમાં ઝઘડો કરે છે. તેવા માણસને વાસ્તે આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે તેવા માણસને ખોદા પાક બહૂજ દુશમન ગણે છે.

અને ઇમામ અહમદ અને તિર્મિઝીએ અને ઇબ્ને માજાએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "કોઇ કોમ જે હિદાયતપર તે હતી તેનાથી ગુમરાહ નહિ થઇ પણ ત્યારેજ કે જયારે તેઓને ઝઘડો દેવામાં આવ્યો." એટલે ઝઘડો અને બહસ દીનના કામોમાં તેઓ કરવા લાગ્યા. મતલબ એ કે દીનપર ચાલવું એ સલામતીના રસ્તાપર ચાલવું છે. સીધી અક્ક-લથી દીનની વાતો સમજી લીએ. અને તેનાપર યકીન રાખે, અને જે લોકોને દીનની વાતોમાં વાંકી વાતો કરવાની આદત થઇ જાય છે, તેઓ દરેક વાતોમાં બહસ કરે છે અને તેથી તેઓ ગુમરાહ થઈ જાય છે.

અને વળી તિર્મિઝીએ હઝરત અબુહુરૈરા (રદી)થી રિવાયત કીધી છે કે "એક વખત જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) તશરીફ લાવ્યા. અને (તે ઠેકાણે) અમે તકદીરની વાતોપર કંઇ બહસ કરી રહ્યા હતા. ત્યારે આપ (સલ) નાખુશ થયા અને આપ (સલ)નો ચેહરો રાતો ચોળ થઇ ગયો. જાણે દાડેમના દાણા આપ (સલ)ના ચેહરા મુબારકપર તોડી નાંખેલા છે. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે શું તમને એ વાતનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે? શું એજ વાતનો પેગામ ખોદા પાક પાસેથી તમારી પાસે હું લાવ્યો છું? તમારી અગાઉ થઇ ગએલા લોકો એથીજ હલાક થયા કે તેઓ

દીનની વાતોમાં ઘણી વઢાવઢી કરતા હતા અને પેગંબરો (ના હુકમો) થી ઉલટું ચાલતા હતા."

ફાયદો. તકદીરનો મસઅલો સમજવો બહુ મુશ્કેલ છે. દરેક માણસ તેને સમજી શકતો નથી, અને તેથીજ કરીને તેમાં બહસ કરવાની મનાઇ આવેલી છે, અને દરેક મુસલમાનને જોઇએ કે જે વાત ખોદા પાક અને તેના રસુલે (સલ) ફરમાવી હોય તેને તદન સાચી માને. જ્યારે પેગંબર સાહેબ (સલ)ને તે સાચા માને છે, તો એવા કામોમાં બહસ અને વઢાવઢી કરવી નકામી છે.

મસઅલો. જો બહસ કરવાથી કોઇ ઠેકાણે દીનની મદદ થતી હોય, જેમ કે કોઇ કાફેર કે બુરા અકીદાવાળો માણસ દીનના કામોમાં બહસ કરવા માંગે, તો દીનના આલેમોને જરૂર છે કે તેની સાથે બહસ કરીને તેને કાયલ કરે અને હક વાતની દલીલોને જાહેર કરે, અને તેને જે જે વાતોમાં શક પેદા થયા હોય તેઓના જવાબો દીએ, એવો મુનાઝિરો ફરઝે કિફાયા છે. અને તેથી ઘણો મોટો સવાબ હાંસેલ થાય છે.

મસઅલો. કોંઇ મસઅલાની શોધમાં હક વાત જાહેર થવાને વાસ્તે આલેમો વચ્ચે જે બહસ થાય, જેવી રીતે કે સહાબા અને ઇમામોની વચ્ચે થતી હતી, એવી બહસમાં પણ સવાબ થાય છે, પણ નફસાનીયત અને પોતાનોજ કક્કો ખરો કરવાને જે મસઅલામાં બહસ કરવામાં આવે, અને દરેકને બીજાને હરાવવું મંજુર હોય, હક વાત જાહેર કરવી મંજુર ન હોય તો એવી બહસ કરવી મોટો ગુનો છે.

કુફર કલમાઓનું બયાન.

જીભથી થતા ગુનાહોમાં જે સૌથી મોટો ગુનો છે તે એ છે કે માણસને મોઢે કુફરની વાત નીકળે. કુફર એ (ગુનો) તમામ કબીરા ગુનાહોથી મોટો ગુનો છે. તેનો અઝાબ એ છે કે હંમેશને વાસ્તે માણસ દોજખમાં રેહશે. અને ત્યાંથી તેને કદી છુટકારો

મળશે નહિ, અને ફિકેહ તથા અકીદાઓની કિતાબોમાં કુફ્રના કલમાઓ ઘણા લખેલા છે, કે જેઓને લંબાણ સાથે લખવું (અહિં) મુશ્કેલ છે. પણ અમે આ ઠેકાણે કેટલાક મસઅલા એવી રીતે બયાન કરીશું કે જેઓને સમજી લેવાથી તે દરેક મસઅલાઓની મતલબ તેમાં આવી જશે.

મસઅલો. જે વાતોમાં બેઅદબી અલ્લાહ તઆલાની હોય, અથવા જે વાતોમાં અલ્લાહ પાકની સિફ્તોના કમાલથી ઇનકાર માલમ પડે અથવા ખોદા પાકમાં કોઇ નુકસાન કે એબ જે વાતથી સાબેત થતાં હોય એવી વાત બેશક કુફ્ર છે.

મસઅલો. જે વાતમાં અલ્લાહ પાકની સાથે તેની મખલુકમાંથી કોઈની પણ બરાબરી (કરવી) સાબેત થતી હોય, (પછી તે બરાબરી) ખોદા પાકના કામો (જેમ કે મારવું જીવાડવું, સાજા કરવું, રિઝક દેવો વિગેરે)માં હોય અથવા ખોદા પાકની સિફ્તો (જેમ કે કુદરતવાળો, ઇરાદો કરનારો સર્વે ચીજોનું ઇલમ રાખનારો, સાંભળનારો, જોનારો, વિગેરે) માં હોય તેવી વાત પણ બેશક કુફ્ર છે. કેટલાક ફકીરો કહે છે કે હઝરત હુસેન (રઝી) તમને દીકરો દીએ, અથવા રોજી રિઝક દીએ, અથવા તમને ખુશ રાખે એ કુફ્રની વાતો છે, રોજી દેવી, દીકરો આપવો, ખુશ રાખવું એ કામો (ખાસ) ખોદા પાકનાં છે.

મસઅલો. જે વાતમાં કોઇ તરેહની બેઅદબી અથવા ગુસ્તાખી જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ)ની સાબેત થાય તે યકીનથી અને વગર શકે કુફ્ર છે, એટલુંજ નહીં પણ એવા માણસને કતલ કરવું (મુસલમાન હાકેમપર) તોબા કરે તો પણ વાજેબ છે, કેમકે એવી રીતે તેની કતલ કરવી એ સજા શરીઅતે મુકર્રર કીધી છે.

મસઅલો. દરેક પેગંબરની બેઅદબી કરવી (ઉપર લખ્યા પ્રમાણે) કૂફ્ર છે. શાએરો અને સારા લેખકો (નસ્ર નવીસ) આ આફ્તમાં ઘણાખરા સપડાયલા છે. હઝરત જનાબે ઇસા અને

જનાબ મુસા (અલે)ના મુબારક નામો ઘણી ખરી વખતે તેઓની કલમથી લખાઇ જાય છે. અને ઘણી વાતોમાં તેઓ તે નામોને લખે છે એ વાતની જરાપણ ફિકર તેઓ રાખતા નથી. અને એ વાત તો બેશક કુફરની છે. એને શેઅરોમાં લખવું (કોઇપણ અર્થ લઇને જાયઝ છે) એ વાત બચાવનો સબબ થઇ શકતી નથી, કેમકે એ મસઅલાને અમે (શેઅરોના બયાનમાં) ઉપર લખી ચુકયા છીએ. અને હઝરત કાઝી અયાઝ (રહ)ની (હઝરતની તારીફમાં લખેલી) **શિફા** નામની (જગત પ્રસિધ્ધ) કિતાબમાં એ મસઅલો બહુ ખોલીને લખેલો છે.

મસઅલો. જે વાતોમાં એમ માલમ પડે કે પેગંબર (સલ) સાહેબે કોઇ વાત ફોકટ કે નકામી, અથવા જાહેરમાં દેખાડવા વાસ્તે, અથવા જાહેરના કોઈ એવાજ બંદોબસ્ત વાસ્તે કહી હતી. તો તે વાત પણ કૂફર છે. **ફાયદો** આ આફતમાં ઘણા લોકો સપડાયલા છે. જે લોકો શરાબી, બેનમાઝી અથવા એવાજ કોઇ શરીઅતથી ઉલટા કામો કરનારા ફકીરોને માનનારા હોય છે અને તેઓને વલી સમજે છે અને તેથી કરીને તેઓ કહી દે છે કે "મીયાં ! શરીઅત જુદી ચીજ છે અને તરીકત જુદી ચીજ છે" તો એ વાત બેશક કુફરની છે. તેઓની મતલબ એ છે કે વલી બનવામાં અને ખોદા પાકની જનાબમાં મકબુલ બંદા થવામાં, જનાબ પેગંબર સાહેબે (સલ) જે જે હુકમો જાહેરમાં બયાન ફરમાવેલા છે તે તે હુકમોપર ચાલવાની કંઇ જરૂર નથી.

જનાબ પેગંબર સાહેબે (સલ) શરાબીને (કે જેણે સાચી તોબા નહિ કીધી હોય) ખુલ્લી રીતે જહંનમી; મલઉન; અને મરદૂદ કહ્યો છે. તિર્મિઝી અને ઇબ્ને માજાએ રિવાયત કીધી છે કે "જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) શરાબની બાબતમાં દશ માણુસો પર લઅનત કીધી છે. (૧) **આસેર** એટલે જે માણુસ બીજાને વાસ્તે શરાબ બનાવે. (૨) **મોઅતસેર** એટલે જે પોતાને વાસ્તે

શરાબ બનાવે. (૩) તેના પીનારપર (૪) તેને ઉઠાવનારપર (૫) જેની માલેકીની શરાબ ઉઠાવવામાં આવી તેનાપર (૬) તેના પીવડાવનારપર. (૭) તેના વેચનારપર. (૮) તેની કિંમત ખાનારપર. (૯) તેને ખરીદનારપર. (૧૦) જેને વાસ્તે ખરીદ કરવામાં આવી તેનાપર.” હવે વિચારવું જોઇએ કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) જરા જરાએ કામના લાગતા વળગતાઓ ઉપર લઅનત કીધી છે, ત્યારે જે માણુસ એવો એઅતેકાદ રાખે કે શરાબ પીનાર ખોદા પાકનો વલી અને તેનો મકબુલ બંદો અને તેનો પ્યારો બંદો છે, તો બેશક કાફેર અને ખોદાપાકનો દુશમન છે. અને લોકો તેને વલી અને મકબુલ બંદો કહે છે ત્યારે જાહેર છે કે તેઓ ખુલ્લી રીતે પેગંબર સાહેબ (સલ)ને જુઠાવી રહેલા છે. [હઝરતે] શરાબીને મરદૂદ અને મલઉન કહયો તેની માયના, એ લોકો એવી રીતે કરે છે કે આપે (સલ) એવી વાતો જાહેરમાં દેખાડવા વાસ્તે કહી દીધી હતી.

મસઅલો. એવી વાત કે જેથી કુરાન શરિફની કોઇ આયત કે યકીની હુકમમાં ઇનકાર કરવું માલમ પડતુ હોય તો બેશક કુફ્ર છે. અને એવીજ રીતે જે વાતમાં કુરઆને મજીદની બેઅદબી અથવા કોઇ આયાતની બેઅદબી જાહેર થતી હોય તે બેશક કુફ્ર છે.

મસઅલો. એવી વાત કે જેમાં કેયામત કે જંનત અથવા દોઝખથી ઇનકાર કરવાનું સાબેત થતું હોય, અથવા એવી વાતનો ઈનકાર સાબેત થાય કે જે વાત પેગંબર સાહેબે (સલ) યકીનથી ફરમાવેલી છે તો તે બેશક કુફ્ર છે. **મસઅલો.** જે વાતમાં હઝરત રસૂલુલ્લાહ (સલ)ની શરીઅતની અથવા શરીઅતના કોઇ હુકમની અથવા કોઇ પણ સુંનતની બેઅદબી અથવા હાંસી અથવા મજાખ મસખરી સાબેત થતી હોય ત વાત બેશક કુફ્ર છે. કેટલાક લોકો શરીઅત મૂજબ (વાજાં ગાજાં વગર) ના નિકાહની મિજલસને જોઈ હાંસી, મજાખ મસખરીની રૂએ કહે

છે કે ચણા મંગાવી લીઓ, કલમોજ પઢી લેશું (એમ બોલવાની રસમ હિંદુસ્તાનમાં છે, પણ આપણી ગુજરાતમાં તેને **છરા મૂજબની શાદી અને મઈયતની મીજલસ** વિગેરે કહે છે). એટલે એ મેહફિલ શાદીની નથી પણ મયતની દેખાય છે, તો એ વાત એવી રીતે સુંનતની મસખરી કરવા માટે કહેવામાં આવે છે, અને તેથી કરીને એ બેશક કુફ્ર છે.

મસઅલો કુફ્રની વાત કોઇએ કહી હોય તો એમ કહેવું કે ફૂલાણાએ કુફ્રની વાત એવી રીતે કહી, જાએઝ છે. પણ એ ત્યારે છે કે જ્યારે એમ કેહવાથી મતલબ તે વાતની બુરાઈ જાહેર કરવાની હોય અને તે વાતને રદ કરવી મંજૂર હોય. (ફારસી ઝબાનમાં કેહવત છે કે) **નકલે કુફ્ર કુફ્ર ન બાશદ** એટલે કોઈની કહેલી કુફ્રની વાતને પોતે કહેવું કુફ્ર નથી તેની મતલબ એજ છે. અને કુફ્રની વાતને સારી સમજીને અથવા મજાખ મસખરીમાં અથવા પોતાની વાતમાં લેહજત પેદા થાય તે વાસ્તે કેહવી કુફ્રજ છે, અને તેથી જાયઝ નથી. કાઝી અયાઝ (રહ)ની **શિફા** નામની કિતાબમાં એ મસઅલો બયાન કીધેલો છે.

અને વિચારવું જોઇએ કે જો કોઈ માણસે કોઇના બાપને ગાળ દીધી હોય તો તેને એ માણસ (કે જેને ગાળ દેવાઈ છે) મસખરી ઠઠ્ઠાની રૂએ કદી પણ બોલશે નહી. અને જો બોલશે તો બેશક પોતાના બાપથી બેઅદબી કરનારો ગણાશે. ખોદા પાકનો હક તો બાપથી અને સૌથી વધારે છે. અને કુફ્રની વાતો મોઢે બોલાવી તેની બેઅદબી કરવી છે. ત્યારે વગર જરૂરે એવી વાતો કદી પણ બોલવી જોઇએ નહિ.

મસઅલો. તદન હરામ કામ જેવું કે ઝિના કરવી, શરાબ પીવી અથવા જુવો રમવો એને હલાલ કહેવું કુફ્ર છે. **સૂચના.** બહુજ અફસોસની વાત છે કે કુફ્રના જેવો કોઈ ગુનો નથી. અને હદીસોથી એ વાત જાહેર થાય છે કે માણસ કુફ્રની વાત કદી

કરે નહિ. અગરજો તેના પર જોરજુલમથી એ વાત કહેવાને ફરજ પાડવામાં આવે અને અગર જો નહિ બોલવાને લીધે તેને મારી નાંખવામાં આવે અથવા તેને બાળી નાંખવામાં આવે. (એ હદીસને ઈમામ અહમદે રિવાયત કીધી છે). અને ઘણા લોકો તો કુફ્રની વાતોને જરા પણ બીક વગર બોલી દે છે અને જાહેર છે કે કુફ્રની વાતો બોલવાથી પાછલા કીધેલા તમામ નેક કામોનો સવાબ બાતેલ થઇ જાય છે. અને જો તેજ હાલતમાં તોબા કીધા વગર મરી જાય તો હમેશને માટે તે દોઝખી છે. ઈમાનવાળા માણસને અને હઝરત રસૂલે ખોદા (સલ) ની તાઝીમ (મોટાઇ) જેના દિલમાં હોય તેને તો લાયક એ છે કે કુફ્રના કલમાઓથી પોતે બહુજ બચેલો રહે. અને પોતાને, એવી વાતો બોલવાથી, ખૂબ બચાવતો રહે. અલ્લાહપાકનો લાખ લાખ શુકર છે કે જીભથી આપૂતો (ગુનાહો) નું બયાન (અહિં) પૂરૂં થયું. ખોદા આપણને અને સૌ મુસલમાન ભાઇયોને તેના મુજબ ચાલવાની નેક તોફીક ઇનાયત કરે. (આમીન),

બીજો બાબ તે ગુનાહોના બયાનમાં છે જે ઇંદ્રી (છુપાવવાના શરીરના ભાગ) સાથે સંબંધ રાખે છે. અને એમાં પાંચ બયાનો છે.

ઝના (વ્યભિચાર) કરવાનું બયાન.

(કુરાને મજીદમાં)અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું કે "ઝિનાની પાસે પણ નહિ જાઓ (કેમકે) બેશક તે બેશરમી (નું-કામ) અને (ઘણો) ખરાબ રસ્તો છે." અને સૂરએ ફુર્કાનમાં ખોદા પાકે ઝિનાને શિરક અને નાહકની કતલની સાથે બયાન ફરમાવ્યો છે (કે જેથી એનું ઘણુંજ બુરૂં હોવું સાબેત થાયછે). અને બુખારી અને મુસલિમમાં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "ઝિના કરનારો જે વખતે ઝિના કરે છે તે વખતે તે મુસલમાન રહીને ઝિના કરતો નથી." (અને એજ હદીસમાં આપે (સલ) શરાબ પીનાર અને ચોરી કરનારને વાસ્તે પણ એજ

વાત ફરમાવી છે). એટલે ઝિના કરનાર (અને શરાબ પીનાર અને ચોરી કરનાર) નો ઇમાન, ઝિના કરવાની (અને શરાબ પીવાની અને ચોરી કરવાની) હાલતમાં રહેતો નથી.

બુખારી શરીફમાં એક લાંબી હદીસમા જેમાં એ વાતનું બયાન છે કે હઝરત જીબરઇલ અને હઝરત મીકાઇલ (અલે) હઝરત (સલ) ને ખ્વાબ (સ્વપ્નાની હાલત) માં લઈ ગયા અને કેટલીક ઘણી અજાયબ ચીજો તેવણને દેખાડી. તેમાં એ વાત બયાન કીધેલી છે કે આપે (સલ) એક બાકું જોયું. જાણે કે તંદુર હોય તેવું. તેનો ઉપલો ભાગ સાંકડો છે અને નીચેનો ભાગ ચોડો છે અને તેને તળીયે આગ બળી રહેલી છે. અને તેમાં કેટલાક નાંગાં મરદો અને નાંગી ઓરતો છે, જયારે તે આગ ઉંચી ઉપલા ભાગ તરફ ઉડે છે ત્યારે તેઓ પણ ઉપર આવે છે કે જાણે તેમાંથી હમણા નીકળી પડશે, અને જયારે તે આગ નીચે દબાય છે ત્યારે તે લોકો તેની અંદર પેસી જાય છે. હઝરત જીબરઇલ અને મીકાઇલે (અલે) કહ્યું કે એ લોકો ઝિના કરનારા મરદ અને ઓરતો છે. એટલે હરામ કામ કરનારા મરદો અને ઓરતોને આવી તરેહનો અઝાબ થાય છે, કે આવી તરેહના આગના તંદુરમાં તેઓ કેદ છે, અને આગ તેઓને ઉપર નીચે ફેંકી રહેલી છે, અને પાછી અંદર ખેંચી લે છે.

અને તબરાનીએ અને બઝઝારે રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) મેરાજની રાત્રે કેટલાક લોકોને જોયા કે તેઓની સામે એક ખરાબ વાસણમાં રંધાયલું સારૂં માંસ તૈયાર છે, અને બીજી એક ખરાબ હાંડલીમાં કાચું ગોસ્ત છે, અને તે લોકો કાચા ખરાબ ગોશને ખાઇ રહેલા છે, અને સારી રીતે રંધાયલા ગોશને ખાતા નથી. જનાબ જીબરઇલે (અલે) કહ્યું કે એ તે લોકે છે કે જેઓની હલાલ (નિકાહ) ની ઓરતો છે (છતાં) તેઓ કોઇ ખરાબ ચાલની ઓરત પાસે જઇને પોતાની રાત ગાળે છે, અહિં સુધી કે સવાર પડે છે. અને ઓરત પાસે

હલાલ ધણી હોય છે, છતા અને તે ઓરત કોઈ ખરાબ મરદ પાસે સવાર સુધી રહે છે.

અને બયહકીએ (રહ) રિવાયત કીધી છે કે મેરાજની રાતે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) કેટલીક ઓરતો એવી જોઇ કે જેઓની છાતીઓ બાંધીને ટાંગી દીધી છે. અને તે બુરૂં કામ કરનાર ઓરતો હતી. અને ઇમામ અહમદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે જે કોમમાં ઝિનાનું કામ જારી થયું તેઓપર દુકાળની બલા આવી પડે છે અને જે કોમમાં લાંચ (દેવી લેવી) જારી થાય છે તેઓ (તેઓના કોઇ દુશ્મન વિગેરેના) ભાભામાં ફસે છે, એટલે હમેશ બીક અને ડર તેઓપર ગાલેબ થાય છે. અને ઇમામ માલેકે (રહ) હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી) થી રિવાયત કીધી છે કે જે લોકોમાં ઝિના ફેલાય છે તેઓ સંખ્યાબંધ મરે છે. હઝરત મૌલાના રૂમ (રહ) ફરમાવે છેઃ—

અબ્ર નાયદ. અઝ પએ મનએ ઝકાત
વઝ ઝિના ખીઝદ વબા અંદર જેહાત.*

અને એ શેઅર ઉપલા હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી) ના કોલની સાથે ઘણો મળતો આવે છે.

ચેતવણી. ઝિનાનું કારણ ઘણું કરીને બુરી સોહબત હોય છે. કેમકે માણસ લુચ્ચાઓની દોસ્તીને લીધે હરામ કામો કરવા લાગે છે. અને નિકાહ કરવામાં ઢીલ કરવાથી પણ ઝિના થાય છે. અદબની કિતાબોમાં લખ્યું છે કે છોકરીના નિકાહ બાર વરસની ઉમરમાં અને છોકરાનો નિકાહ સત્તર વરસની ઉમરમાં કરી દેવા.

બયહકીએ (રહ) રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલે ખુદાએ (સલ) ફરમાવ્યું કે "તૌરેત"માં લખ્યું છે કે જેની છોકરી બાર વરસની થાય અને તે (માણસ તેણીનો) નિકાહ નહિ કરી દીએ અને (તે) છોકરી ગુનો (ઝિના વિગેરે) કરે તો (તે) ગુનો બાપને

* અર્થ ઝકાત નહિ દેવાથી વરસાદ આવતો નથી. (અને દુકાળ પડે છે.) અને ઝિના ફેલાય છે ત્યારે મરકી દેશની ચોમેર ફરી વળે છે.

માથે છે.” અને (નિકાહ કરી દેવામાં) વાર લગાડવાનું કારણ (ઘણું કરીને) એજ થાય છે કે સુંનત તરીકા (વાજું ગાજું. ઘણી જણુસો, નાચ રંગ, ભારે મેહેર નહિં લેવું તે) મૂજબ નિકાહ કરી દેતા નથી. શરેઅથી ઉલટા ખરચોના વિચારો (તેઓ) રાખે છે. અને તેથી કરીને દુન્યા અને આખેરત બંનેની બુરાઇ તેઓ હાસેલ કરે છે.

બીજી ચેતવણી. બહૂજ ખરાબ રસમ એ છે કે બેવા ઓરતના નિકાહ કરી દેતા નથી. મુસલમાનોએ એ ખોટી રસમ હિંદુઓથી શીખી છે. (કેમકે આગલા તમામ મુસલમાનો અને હિંદુસ્થાન શિવાય દરેક દેશના મુસલમાનો એ રિવાજને ખરાબ અને ધિક્કારવા લાયક ગણુતા નથી. એ બાબત ઉર્દુમાં સદા સોહાગત નામની કિતાબ જોવા લાયક છે. જેમાં સાહાબા અને અહલે બૈત (રદી) કે જેઓ તેઓના પછી કેયામત સુધીના તમામ મુસલમાનોના સરતાજો છે તેઓ સૌએ જરા પણ નકાર વગર કેવી ખુશીથી પોતાની મા, દીકરીઓ અને બેનોના નિકાહો કરી દીધા છે.) અને બહૂજ અફ્સોસની વાત એ છે કે (વધારે ઇલમવાળા અને) સરીફો એમ કરવામાં એબ ગણે છે. અગર જો એ કામને એબ સમજવું ખુલ્લું કુફ્ર છે. હઝરત આયશા (રદી) શિવાય બીજી સૌ હઝરત (સલ)ની પાક બીબીઓ (રદી)ની સાથે આપે (સલ) બીજી વારજ નિકાહ કીધા છે (તેઓ સૌ બેવા અથવા તલ્લાક દેવાયલી બીબીઓ હતી). તેમજ અહલે બૈતમાં હમેસ બેવાઓના નિકાહ થતા હતા. શરીફો (ઉંચ પંકતીના લોકો)ને જોઇએ કે પોતપોતાની જમાઅતમાં એકમત થઇને આ ખરાબ ચાલને દૂર કરી દીએ. મોઢેથી તો સૌ કોઈ કહે છે, પણ લોકોપર અસર, કરવાથી થાય છે. અને એવી રસમને જે કોઈ મટાડશે અને દુર કરશે તેને એક સો શહીદોનો સવાબ મળશે. (કારણ કે) બયહકી (રહ) એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે “મારી ઉમ્મતમાં જ્યારે બગાડો પેદા થશે તે વખતે જે કોઇ

મારી સુંનતને મજબુત પકડશે (અને સુંનત મૂજબજ ચાલશે) તેને માટે સો શહીદોનો સવાબ (ખોદા પાકને ત્યાં તૈયાર) છે.

લવાતતનું બયાન.

લવાતત એટલે મરદ મરદની પાછળથી સોહબત કરે. કુરઆને પાકમાં ઠેકાણે ઠેકાણે આ ખરાબ કામની બુરાઇયો બયાન થયલી છે. આ નઠારૂં કામ કરવાની ટેવ હઝરત લૂત (અલે) ની કૌમને હતી. ખુદા પાકે તેઓને વાસ્તે (કુરઆને પાકમાં) ફરમાવ્યુ છે કે "તમે એવી બેશરમીનું કામ કરી રહેલા છો કે તમારા પેહેલાં કોઈ મખલૂકે એવું કામ કીધું વથી." તેમજ ખોદા પાક ફરમાવે છે કે "શું તમે દુન્યાના મરદોની પાસે આવો છો અને તમારી ઓરતોને કે જેઓને તમારા રબે (તમારે વાસ્તે) પેદા કીધી છે તેણીઓને છોડો છો. તેથી તમે (અલ્લાહની કુદરતી) હદથી વધી જનારી એક કૌમ છો."

એટલે ઘણાજ અંધેરની અને નાપાક તબીઅતની આ વાત છે, કે પાક અને સારો રસ્તો જેને ખોદા પાકે તમારી ખાહેશ પૂરી કરવા વાસ્તે તૈયાર રાખેલો છે એટલે પોતાની (હલાલ) ઓરતો સાથે સોહબત કરવી તેને છોડીને આવું ખરાબ કામ કરે. (એવું કામ કરવું) તો માણસાઇની હદને ઓળંગી જવું છે, અને નજાસત ખાનારા (ગુખોર) જનાવરોમાં દાખેલ થવું છે.

તિરમિઝી (રહ) એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "ખોદા પાક તે મરદ તરફ રેહમતની નજરે જોશે નહિ કે જે મરદ કોઈ મરદ કે ઓરતની પાસે તેની પાછળની જગ્યાથી આવશે (સોબત કરશે)." અને રઝીને (રહ) રીવાયત કીધી છે કે "જે માણસ લૂત (અલે)ની કૌમનું કામ કરે તે મલઉન (લઅનત કરાયલો)છે." અને ઇમામ અહમદે અને અબુદાઉદે રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણસ પોતાની ઓરતની પાછળની જગ્યામાં (સોહબત) કરે તે મલઉન છે". અને તિર્મિઝી અને ઇબ્ને માજા (રહ) એ

રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુંલ્લાહે [સલ] ફરમાવ્યું કે "જે માણસને તમે જુઓ કે તે: લૂત (અલે)ની કૌમનું કામ કરી રહેલો છે (ત્યારે) તે કામના કરનાર અને કરાવનાર બંનેને કતલ કરી નાંખો." લવાતતની સજા શરીઆતમાં બહુ સખત છે. કતલ કરવાનો હુંકમ પણ છે. જેમકે આ હદીસમાં બયાન થયલું છે. પણ [હિદાયાની શરેહ] ફતહુલ કદીર (નામની જગત જાણીતી ફિકેહની કિતાબ) ના રચનાર [ઇબ્ને હુમામ] સાહેબે [રહ] લખ્યું છે કે હઝરત જનાબ ઇમામ અબૂહુનીફા (રદી) ના મઝહબમાં એ હુકમ ત્યારે છે કે જ્યારે તે માણસને એ બુરા કામની ટેસ હંમેશને માટે પડી ગઈ હોય. નહિં તો તેને જીંદગી સુધી કેદ રાખવો જોઈએ. અથવા અહિં સુધી (કેદ રાખે) કે તે સાચી તૌબા [એ બુરૂં કામ ફરી નહિ કરશે તે માટે] કરી લીએ, કે જેથી યકીન થઇ જાય કે હવેથી તે એ કામ કરશે નહિ.

અને સહાબીયોમાં [રદી] તેની સજાને વાસ્તે ઇખતેલાફ (મતફેર) છે. (તેઓમાંથી) કેટલાક તો તેને (જીવતો) બાળી નાંખવાનો હુકમ કરે છે. અને કેટલાક તો તેનાપર ઘરની દિવાલ પાડી નાંખવાનો હુકમ આપે છે. અને કેટલાકે હુકમ દીધો છે કે તેને કોઈ (ઘણુાજ) ઉંચા મકાનપરથી ઉંધે મોઢે નીચે ફેંકી દીએ, અને ઉપરથી પથરા મારીને તેને મારી નાંખે.

અને તિર્મિઝી (રહ)એ વતી કરનારની સજા શું છે તેના હુકમના બયાનમાં લખ્યું છે કે હઝરત ઇમામ માલેક, ઈમામ શાફેઈ, અને ઇમામ અહમદ (હંબલ) અને ઇસહાકનો મઝહબ એ છે કે એ બુરૂં કામ કરનારને પથરાના મારા (સંગસાર) થી મારી નાંખવો જોઇએ, પછી ગમે તો તે મોહસન હોય અથવા નહોય. મોહસન એવા આકેલ બાલેગ મુસલમાનને કહે છે કે જે પરણેલો હોય અને તેણે પોતાની ઓરત સાથે સોહબત પણ કીધી હોય. ત્યારે ઝિના [ની સજા] રજમ (સંગસાર)

કરવામાં એ સિફતનું હોવું શરત છે (કે ઝિના કરનાર મોહસન હોય) પણ લવાતતમાં શરત નથી. જેમકે જો નહિ પરણેલો માણુસ ઝિના કરશે તો તેને સો દુર્રા (ફટકા) મારવામાં આવશે સંગસાર કરવામાં આવશે નહિ. પણ જો તે લવાતત કરશે તો મઝકૂર ઇમામોના મઝહબોમાં તેને સંગસાર કરવામાં આવશે એ (હુકમથી) પણ સાબેત થાય છે કે એ કામ બહુજ બુરૂં છે.

અને તિર્મિઝી અને ઇબ્ને માજા (રહ)એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "મને મારી ઉમ્મતમાં સૌથી વધારે બીક લૂત (અલે) ની કૌમના કામની છે." હઝરત શાહ અબદુલ હક મોહદ્દેસે દેહલવી (રહ)એ, એ હદીસની બે માયની લખી છે. (૧) સૌ ગુનાહો કરતાં વધારે એ ગુનાપર અઝાબ થશે. (૨) બીજા સૌ ગુનાહો કરતાં એ ગુનો વધારે ફેલાઇ જવાનો ખોફ છે, કે જેમાં ઉમ્મત વધારે પડશે. મતલબ કે દરેક રીતે એ ગુનાથી બચવાની પૂરેપુરી તાકીદ એ હદીસથી સાબેત થાય છે.

સૂચના. ઘણાખરા લોકો, એ ભુંડા કામમાં, નાબાલેગ છોકરાઓ અને ખાસ કરીને ખૂબસૂરત છોકરાઓ (ની સોહબત) ને લીધે વધારે ફસી જાય છે. તેવાલોકોને જોઇએ કે હઝરત રસૂલે ખુદા (સલ] ની મઝકૂર હદીસપર જરા ધ્યાન પોંહચાડીને એવા (નાબાલેગ અને ખૂબસૂરત છોકરાઓની) સોહબતથી દૂર રહે. અને **દુર્રૂલ મુખતાર** અને (તેમજ) ફિકેહની બીજી કિતાબોમાં લખ્યું છે કે ખૂબસૂરત નાબાલેગ છોકરા તરફ શહવતથી જોવું હરામ છે. અને ઇમામ નવવી (રહ) એ **રિસાલતુલ બયાન ફી આદાબે જુમલતુલ કુરાનમાં** લખ્યું છે કે ખૂબસૂરત છોકરા તરફ કોઈ પણ રીતે શહવતથી અથવા વગર શહવતથી જોવું તદન નાજાએઝ છે. અને એમાં બચાવ છે.

મોસાહેકત, જલક, અને વતીએ બહીમાનું બયાન.

મોસાહેકતના અર્થ ઓરતની સાથે ઓરતે સોહબત

કરવાના છે. અને જલકના અર્થ મશહૂર છે (એટલે પોતાના હાથથી મની બહાર કાઢવી). અને વતીએ બહીમા કોઇ પણ જનાવરની સાથે સોહબત કરવાને કહે છે.

કુરઆનની આયત "ભલાઇએ પોહોંચનારા મુસલમાનો તેજ છે કે જેઓ પોતાની છુપાવવાની જગ્યાને પોતાની બૈરીઓ અને તેઓ જે ઓરતોના માલેક છે (એટલે લોંડીઓ) શિવાય બીજા સૌથી (ખૂબ) સાચવીને રાખે છે તેઓના ઉપર કોઈ પણ તરેહનો ઠપકો નથી. હવે એ શિવાય કોઇ બીજો (રસ્તો) કોઇ શોધે તો તેઓજ એવા લોકો છે કે જેઓ હદથી વધી જનારા છે." (જુઓ ૨૯ મા પારાનો ૭મો રૂકૂઅ). મજકૂર આયત જેવી રીતે ઝિનાને અને લંવાતતને મના કરે છે તેવીજ રીતે મજકૂર ત્રણે કામો મોસાહેકત, જલક અને વતીએ બહીમાને પણ હરામ ઠેરવે છે. (એ આયતોમાં) ખુદા પાકે ખુલ્લું ફરમાવી દીધું કે જો કોઇ માણસ પોતાની બૈરી અને શરીઅત મૂજબની લોંડી શિવાય કોઇ પણ બીજી રીતે પોતાની છુપાવવાની જગ્યાને વાપરશે તે માણસ હદથી વધી જનારો છે. એટલે ખુદા પાકે જે હદ બાંધી દીધી છે (કે નિકાહની ઓરત કે શરઇ લોંડીની સાથે આગળથી સોહબત કરવી) તે હદને તે ઓળંગી જનાર છે.

ફાયદો. અલ્લાહ પાકે ઈનસાનને અક્કલ અને હોંશીયારીનું લેબાસ પેહરાવીને શણગાર્યો છે (અક્કલવાલો બનાવ્યો છે).અને પોતાનો ખાસ બંદો બનાવ્યો છે. અગરજો આદમીમાં જાનવરોની પણ કેટલીક સીફતો છે (જેમકે ગુસ્સે થવું, ભૂખા થવું વિગેરે વિગેરે) પણ મતલબ (એવી રીતે પેદા કરવાની) એ છે કે તે સો કામોને એવી રીતે બજાવી લાવે કે જેવી રીતે તેના ખાસ બંદાઓ બજાવી લાવે છે. તદ્દન હેવાનોની રીતે તે કામો કરે નહીં.

એવીજ રીતે શેહવત દૂર કરવાને વાસ્તે સોહબત કરવાની ઈનસાનને (ખોદા પાકે) એવી રીતે રજા દીધી કે જેમાં દુન્યાનો કારભાર ચોકસ રીતે ચાલે, કુટુંબનો બંદોબસ્ત બરોબર થાય.

અને નસબ (વંશ) નો વધારો થાય, અલ્લાહ પાકના બંદા પેદા થાય. ત્યારે જે (કામો કરવાની) હાલતમાં નસલ પેદા થવી અટકે જેવી રીતે કે લવાતત, મોસાહકત, જલક અને વતીએ બહીમા (કે જેઓના અર્થ ઉપર બયાન થઈ ગયા છે) તે કામો માણુસપણાથી તદ્દન ઉલટા છે. કેમકે ફક્ત પોતાની શહવત (કોઇ પણ રીતે) પૂરી કરવી એ કામ હેવાનોનું છે (આદમીઓનું નથી). અને ઝિના કરવામાં અગરજો માણુસો પેદા થવાની વકી છે પણ ખરૂં જોતાં તેપણ ચોખ્ખું શેહવત પુરી કરવાનું કામ છે. કેમકે ઝિનાથી જે ઓલાદ પેદા થાય છે તે હમેશ ધિક્કારાય (હલકી નજરે જોવાય) છે. કેમકે તેનો (વંશ) નસબ સાબેત થતો નથી. અને ઘર કારભાર ચલાવવા વિશે તો તેમાં કંઇ હોતુંજ નથી.

પણ નિકાહની ઓરત અને શરીઅત મૂજબની લોંડીનો હાલ તેવો નથી. તેમાં ઓરત રાખવાથી ઘર ચલાવવાનો ઇરાદો હોય છે. ફકત ખાહેશ દુર કરવી મંજૂર હોતી નથી. અને તેઓથી જે ઓલાદ પેદા થાય છે તે પણ સારી હોય છે. ત્યારે હવે માણુસપણાને લાયક એ બે રીતો છે (કે જોઇએ તો નિકાહની ઓરત રાખે અને ગમે તો શરેઅ મૂજબની લોંડી રાખે). અને એ બે રીતો શિવાય માણુસ માણુસપણાની હદથી બહાર જતો રહે છે.

અને જલકને વાસ્તે દુરરૂલ મુખતારમાં હદીસ લખેલી છે કે “ હાથની સાથે નિકાહ કરનારો મલઉન (લઅનત કરાયલો) છે.” નિકાહની મતલબ અહિં એ છે કે જે કામ નિકાહથી પૂરૂં કરવામાં આવે છે તે કામ હાથથી પૂરૂં કરે. અને કન્ઝની શરેહ **અયની** (નામની ફિકેહની કિતાબ)માં હઝરત અતા (તાબેઇ રદી)થી (હદીસની) રિવાવત છે કે તેવણે કહ્યું કે મેં સાંભળ્યું છે કે “ કેટલાક લોકો કેયામતમાં એવા લાવવામાં આવશે કે તેઓના હાથ ગર્ભવાળા (હમલવાળા) હોશે. હું ધારૂં છું કે તેઓ જલક કરનાર હોવા જોઇએ. ”

વળી અયનીમાં બીજી (હદીસની) રિવાયત છે કે હઝરત સઈદ બિન જુબૈરે (તાબેઈ રદી) ફરમાવ્યું કે "(આગલી ઉમ્મતોમાં) એક કોમને એ [જલકનું] કામ કરવાની ટેવ હતી તો તેથી કરીને અલ્લાહ પાકે તેઓપર અઝાબ નાઝિલ કીધો." અને વતીએ બહીમાને વાસ્તે અબૂદાઉદ અને તિરમિઝીએ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણસ કોઈ જનાવરની સાથે સોહબત કરે તે માણસને મારી નાંખો." **ફાયદો.** (એ હદીસમાં) આપે [સલ] તે માણસને કતલ કરવાનો જે હુકમ ફરમાવ્યો તેની મતલબ એજ છે કે એ ગુનો એવો તો મોટો ગુનો છે કે તેને કરનાર કતલ કરવાને લાયક થઇ જાય છે. એ હદીસની એ મતલબ નથી કે (શરીઅત) માં એ ગુનાની હદ (હાકેમ તરફથી ગુનેગારને આપવી જોઈતી) શરીઅત મૂજબ સજા, કતલ છે. અને તેથીજ કરીને ચારે મઝહબમાં જનાવરની સાથે સોબત કરનાર માણસને ફકત (ફટકા વિગેરેની) સજા લાગુ પડે છે. કતલની સજા લાગૂ પડતી નથી.

ઝિના (થઈ જવા)ના કારણો. એટલે જોવું, હાથ અડકાવવો, ચુંબન કરવું અને નાચ જોવાનું બયાન.

મુસલિમ અને બુખારી શરીફમાં છે કે જનાબ રસૂલે ખોદા (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "નજરે જોવું આંખનું ઝિના છે. (એટલે પારકી ઓરતની તરફ શહવતની નજરે જોવું) અને (પારકી ઓરતની સાથે શહવતની) વાતો કરવી જીભનું ઝિના છે." અને મુસલિમ શરીફમાં છે કે જનાબ નબી [સલ] એ ફરમાવ્યું કે બંને આંખોનું ઝિના [પારકી ઓરતની તરફ] નજરે જોવું છે. અને બંને કાનોનું ઝિના [પારકી ઓરત સાથે શહવતની વાતો કરી તે] વાતો સાંભળવી છે. અને હાથનું ઝિના [પારકી સ્રીને શહવત સાથે] હાથ અડકાવવો છે. અને પગનું ઝિના [પારકી ઓરતની ઢુંઢમાં અથવા તેના ઘર તરફ શહવતને ઇરાદે જવાને વાસ્તે] ચાલવું છે." શરીરના જે ભાગનું જે કામ હોય તે ભાગને એ

બુરા કામમાં વાપરવાથી તે ભાગની ઝિના કરવાનો ગુનો લાગુ પડે છે. અને હિદાયા અને કન્ઝની શરેહ અયની (નામની બંને ફિકેહની કિતાબો)માં છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે માણુસ શહવતની સાથે કોઇ (પારકી) ઓરતની ખુબસૂરતી તરફ નજર દોડાવશે તો કેયામતને દહાડે તેની બંને આંખોમાં સીસું (ગરમ કરીને) નાંખવામાં આવશે." તેમજ હિદાયામાં છે કે જનાબ નબી (સલ) એ ફરમાવ્યું કે "જે માણુસ કોઇ એવી ઓરતની હથેળીને અડકશે કે જેણી તે માણુસપર (શરીઅત મુજબ હલાલ નહીં હોય) તે માણુસની બંને હથેળીઓપર કેયામતને દિવસે અંગારા મુકવામાં આવશે."

ફાયદો. જ્યારે ફકત નજરે જોવાથી અને અડકવાથી એવો સખત અઝાબ લાગુ પડતો હોય ત્યારે ચુંબન કરવું કે જેમાં મોટી લેહજત મળે છે. અને સોહબત કરવાને લગભગ પાસેજ છે. તેને વાસ્તે કેટલો અઝાબ થવો જોઇએ તે વિચારી લીઓ.

અને માણુસની આંખમાં એક નાનું તણખલું પડી જાય છે ત્યારે કેટલી બેચેની થાય છે કે ખોદા બચાવે, ત્યારે વિચારવું જોઈએ કે સીસું ગરમ કરીને જ્યારે આંખમાં નાંખવામાં આવે તો તેની શું હાલત થશે? અને દીવાની પાસે જરા આંગળી મુકીને માણુસ જુએ કે બળવાની કેવી ઇજા તેને થાય છે? હવે તે વિચારે કે જ્યારે હાથોપર અંગારા મુકવામાં આવશે ત્યારે મારી શું દશા થવાની? મુસલમાનને જોઇએ કે પોતાની ખાહેશ અને થોડીવારની લેહજતને એવી ભારે ઈજાની બીકથી છોડી દે. અને જો એકાએક કોઇ ઓરત તરફ નજરથી જોવાઇ જાય તો (આંખો નીચી કરી લીએ અને) ફરી તેણીની ભણી જુએ નહીં.

અહમદ, તિર્મિઝી, અબૂદાઉદ અને દારેમી (રહ)એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) હઝરત અલી (રદી) ને કહ્યું કે એક વખત જોયા પછી બીજી વખતે નહીં જુવો. કેમકે પેહલી વખતે જોવું તારા વાસ્તે છે અને બીજી વખતે જોવું તારા

વાસ્તે નથી (નફ્સને વાસ્તે છે).” એટલે એકાએક (કોઇ ઓરતને) જોવાથી ગુનામાં પકડાશે નહિં અને જો એકી નજરે જોયા કરશે તો ગુનામાં પકડાશે અને જે માણસ (પેહલી વખતે) જોયા પછી પોતાની આંખો બંધ કરી લેશે અને પૂરી જોશે નહીં તો (એ નેક કામનો) સવાબ મળશે.

ઇમામ અહમદે (રદી) રિવાયત કીધી છે કે “જે મુસલમાન કોઇ ઓરતની ખુબસૂરતી તરફ જુએ અને જોતાંજ પેહલીજ વખત પોતાની આંખો બંધ કરી લીએ, તો ખોદા પાક તેને વાસ્તે એક એવી ઇબાદત પેદા કરશે, કે જેની (ઘણીજ સારી) લેહજત (અને મિઠાસ) તેને માલમ પડશે.”

મસઅલો. જેવી રીતે મરદને શહવતની નજરે (કોઇ પારકી) ઓરતને જોવી હરામ છે તેવીજ રીતે ઓરતને પણ (કોઇ પારકા) મરદને શહવતથી જોવો હરામ છે. અને જે (કોઇ) મરદથી પરદો કરવો જોઇએ તેનાથી પરદો કરે, અગરજો તે આંધળો કેમ ન હોય.

ઇમામ અહમદ તિર્મિઝી અને અબુદાવુદે (રહ) રિવાયત કીધી છે કે “હઝરત ઉમ્મે સલમા અને મયમુના (રદી. હઝરતની બીબીયો) જનાબ રસૂલે ખુદા (સલ) ની પાસે બેઠી હતી એટલામાં (હઝરત) ઇબ્ને મકતૂમ (સહાબી રદી) આવ્યા આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે તમે બંને જણીયો એવણથી પરદો કરો. હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદી) એ કહ્યું કે યા રસૂલલ્લાહ! તેવણને તો આંખોથી દેખાતું નથી (નાબીના છે), અમને તેવણ જોઇ શકતા નથી. આપે (સલ) ફરમાવ્યું કે શું તમે બંને જણીયો પણ નાબીના છો? શું તમે બંને તેવણને જોતી નથી.?”

ચેતવણી. નાચ જોવો અને મુજરો સાંભળવો પણ બહુજ મોટો ગુનો છે. એમાં ઘણા ગુનાહો એક ઠેકાણે થાય છે. (૧) નજરે જોવું કે જેને વાસ્તે ઉપર હદીસ આવી ગઇ કે કેયામતને દહાડે જોનારની બંને આંખોમાં સીસું ગરમ કરીને નાંખવામાં આવશે. (૨) ગાનારીનો અવાજ અને વાતચીત વિગેરેનું સાંભળવું

કે જે હદીસના બયાન પ્રમાણે કાનોનું ઝિના છે, અને હાથો અને જીભનું ઝિના પણ તે વખતે ઘણા લોકોથી થઇ જાય છે, એટલે તેઓ જે રામજણીની સાથે વાતો કરે છે, અને તેણીના બદનને હાથ અડકાડે છે. અને નાચની મિજલસમાં જવા વાસ્તે તેઓ પગે ચાલે છે એ પગનું ઝિના છે. અને રાગને વાજા સાથે સાંભળે છે કે બેશક (શરીઅત અને તરીકત બંનેમાં) હરામ છે. (તરીકતમાં રાગ સાંભળવું જાયઝ છે કે નહીં એ બાબત હકકુસ સમાઅ નામની જનાબ મૌલવી અશરફ અલી સાહેબની ઉર્દુ કિતાબ જોવા લાયક છે).

અને ઘણી ખરી હદીસોથી એ વાત સાબેત છે કે જે ગુનો દેખીતી જાહેર રીતે કરવામાં આવે તે ગુનો છુપી રીતે કરવામાં આવતા ગુના કરતાં વધારે અઝાબનું કારણ છે. (કેમકે) જાહેર ખુલ્લી રીતે ગુનો કરવામાં એક તો બેશરમી, બીજી બેઅદબી અને ત્રીજું ખોદા પાકથી બેખોફ હોવું સાબેત થાય છે. હવે વિચારો કે એ (નાચનો) ગુનો કેવી ખુલ્લી રીતે કરવામાં આવે છે કે ઘણે દૂર સુધી તેની ખબરો પોંચે છે. અને જે ગુનો એવો હોય કે લોકો એકઠા થયા વીના તે ગુનો થઈ શકે નહીં તે ગુનો કરનારને (તે ગુના વાસ્તે) લોકોને એકઠા કરવાનો પણ ગુનો થાય છે. અને જે સદગૃહસ્થો નાચની મિજલસ મોકર્રર કરીને કંકોત્રીઓ (શાદીની દાવતના રૂક્કા) લોકો પર મોકલે છે, કે "મહેરબાની કરી આ મિજલસમાં જરૂર પધારશો. આપના પધારવાથી મિજલસની શોભામાં વધારો થશે." ખોદા જાણે કેયામતને દહાડે (એવી રીતે નોતરે બોલાવનાર) એવા માણસોની આંખોમાં કેટલું સીસું ગરમ કરીને નાંખવામાં આવશે.

સહીહ હદીસોથી એ વાત સાબેત થઇ છે કે જે માણસને લીધે લોકો કોઇ ગુનામાં ફસે, તે માણસને તે દરેક ગુનેગાર માણસને જેટલો અઝાબ થશે તેટલો અઝાબ ભોગવવો પડશે, તેમજ પોતાના તે ગુનાહનો અઝાબ પણ ખમવો પડશે. અને

તેથી કરીને જેટલા માણુસો નાચની મિજલસમાં આવી દાખેલ થશે તેટલા દરેક માણુસના ગુનાનો અઝાબ જેટલો ગુનો નાચની મિજલસ કરાવનારપર થશે. **દાખલા તરીકે** ધારો કે પાનસો માણુસ જો નાચની મિજલસમાં શામેલ થાય અને તે દરેક માણુસની આંખમાં નવટાંક નવટાંક સીસું ગરમ કરીને રેડવામાં આવે તો મિજલસ કરનારની આંખમાં મચકૂર હિસાબે પાનસો નવટાંકીયો એટલે સવ્વાએકત્રીશ શેર સીસું નાંખવામાં આવશે. (ખોદા પાક એવા ગુનાહોથીજ બચવાની લોકોને તોફીક દીએ કે જેથી આવો અઝાબ કરવામાં આવેજ નહી. આમીન)

વળી નાચમાં એક બુરાઇ એ છે કે ઘણું કરીને નાચ જોવું એ ઝિનાનું મોટું કારણ થઇ પડે છે. નાચ જોઇને અને ગાવું સાંભળીને રામજણીપર દિલ લાગી જાય છે, અને તેથી કરીને ઝિના કરવાને માણુસ તૈયાર થઇ જાય છે. ઘણા લોકો ઝિનાથી બચેલા રહે છે. પણ પછીથી આવી (નાચની) મિજલસોમાં જવાથી ઝિનામાં ફસે છે. અને એવી રીતે આવા બુરા કામથી બચેલા લોકોનું આવા ગુનાના કામમાં ફસી જવાનો ગુનો પણ તે નાચની મિજલસો કરાવનારાઓ ઉપર પણ જરૂર થાય છે. * મતલબ એ કે આ નઠારા કામમાં ઘણી બુરાઇઓ સમાયલી છે. ખોદા પાક તમામ મુસલમાનોને તોફીક દીએ કે તેઓ એ બુરા કામથી દૂર રહે, અને હઝરત રસૂલુલ્લાહ (સલ)ની તાબેદારી કે જે ખોદા પાકની મોહબ્બતનું ખરૂં કારણ છે તે અખત્યાર કરે. આમીન.

---

* મુસલમાનોને વાસ્તે ઘણીજ શરમ ભરેલી વાત છે કે મુંબઇથી પ્રગટ થતા "ધી બોમ્બે ટાઇમ્સ" તા ૧૦ મી એપ્રીલ ૧૯૦૭ના પત્રમાં કોઈ યુરોપીયને મુસલમાનોને એ મિજલસ નહીં કરવાની તેમજ એવી મિજલસથી થતા ગેર ફાયદાઓ પણ તેમાં સારી પેઠે વર્ણવ્યા છે. કાફેરોને નાચની બુરાઇઓ સાબેત થાય પણ મુસલમાનોને બુરાઇઓ, નેકીઓ માલમ પડે, એથી વધારે દીન તેમજ દુન્યાની કમનશીબી બીજી કઇ હશે ! "કમતરીન અ. અ. કાદરી ભાષાંતર કર્તા."

બીજી સુચના. છોકરાઓનું નાચ જોવું (કે જે ભાંડોના નાચ તેમજ ભવાઈ વિગેરેમાં ઘણું કરીને થાય છે) અને તે છોકરાઓને શહુવતની નજરથી જોવા, હાથ અડકાવવું અને (તેઓને) ચુંબન કરવું તેનો હાલ પણ રાંડના નાચ જેવોજ છે. તેમજ જોવાનો, ચુંબન લેવાનો અને હાથ અડકાવવાનો ગુનો પણ તેવોજ થાય છે. એટલુંજ નહીં પણ એ કામ તો તેના કરતાં વધારે નઠારૂં છે, જેવી રીતે કે ફિકેહ અને હદીસની કિતાબોથી સાબેત થાય છે. અને વધારે અફસોસની વાત તો એ છે કે (હિંદુસ્તાનમાં કેટલેક ઠેકાણે કેટલાક જાણીતા કેળવાયલા (ઇલમવાળા) ખાનદાનોમાં રાંડોનો નાચ તો થતો નથી પણ લોંડાઓ (છોકરાઓ)નો નાચ થાય છે. અલ્લાહ તઆલા સૌ મુસલમાનોને એ બલાથી બચાવે અને નેક કામો કરવાની તોફીક ઇનાયત કરે. આમીન.

બદનના છુપાવવાના ભાગોનું બયાન.

પારકા માણુસની છુપી જગ્યા (એટલે પારકા મરદની છુપાવવાની જગ્યા ઓરતને, અને પારકી સ્ત્રી એટલે ઓરતની સંતાડવાની જગ્યા મરદને) જોવી એ પણ એક તરેહનું ઝિના છે. તેથી કરીને છુપાવવાની કઈ કઇ જગ્યાઓ છે તેના મસઅલા આ બયાનમાં લખાયા છે.

તિર્મિઝી અબૂદાવૂદ અને ઈબ્ને માજા (રહ)એ રિવાયત કીધી છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું કે "જે (પારકું) માણુસ કોઇ (પારકા) માણુસની છુપાવવાની જગ્યાને (બુરી નજર અથવા શહુવતથી) જુએ તો તે જોનાર અને તે (છુપાવવાની જગ્યાને) દેખાડનાર બંને પર ખોદા પાકની લઅનત થાઓ !" તેથી કરીને દરેક માણુસને જોઇએ કે જે મસઅલાઓ છુપાવવાની જગ્યા બાબતના છે તેઓને સારી પેઠે શીખી લીએ કે જેથી (અલ્લાહ પાક)ની લઅનતથી બચી જાય.

મસઅલો. મરદને ડુંટી (નાફ)ને નીચેથી ઘુંટણો સુધી બદનને (લુગડાંથી) છુપાવવું ફરઝ છે, એટલા બદનને પોતાની

ઓરત અને શરીઅત (ના મસઅલા) મૂજબની લોંડી [દાશી] શિવાય દરેક માણુસથી સંતાડે. (બદનના છુપાવવાના ભાગને ફિકેહમાં **સતરે ઔરત** કહે છે. એ યાદ રાખવું, પછી તે છુપાવવાનો ભાગ ગમે તો ઓરતનો હોય અથવા મરદનો. દરેકને વાસ્તે એ લફ્ઝ [શબ્દ] વાપરવામાં આવે છે.)

મસઅલો. ઓરતને એવા મરદો આગળ કે જેઓની સાથે (કોઇ પણ વખતે) તેણીનો નિકાહ દુરૂસ્ત હોય, મોં અને બંને હાથોને (આંગળાંઓથી) પોંચા સુધી અને બંને પગોને (આંગળાઓથી) ગુંટી સુધી, એ ભાગો શિવાય આખા બદનને (લુગડાંઓથી) ઢાંકવું ફરઝ છે. **ફાયદો,** દુરરૂલ મુખતારમાં લખેલું છે કે જુવાન ઓરતને (પારકા) મરદો આગળ મોં (ઉપરથી લુંગડું ખસેડી મોં) ખોલવું એટલાજ વાસ્તે મના છે કે તેમાં ફિતનો થવાની બીક છે. નહીં તો કંઇ મોં ઢાંકવું ફરઝ નથી.

મસઅલો. જે બદનના ભાગનું ઢાંકવું ફરઝ છે. હવે જો તે ભાગ બદનથી જુદો પણ થઇ જાય તો પણ તેને જોવું જાયઝ નથી. તેથી કરીને ઓરતોને જોઇએ કે ઓળવવા પછી જે વાળ જુદા થઈ જાય તેઓને એવી જગ્યાએ નહિં નાંખે કે જેઓના ઉપર પારકા મરદોની નજર પડે અને મરદોને જોઇએ કે નાપૂની નીચેના વાળ બોડીને એવી જગ્યાએ નાંખે નહિ કે જેઓના ઉપર કોઇ (પારકી ઓરત)ની નજર પડે.

મસઅલો. ઓરતોને (પોતાના) **મહરમ સગાઓ** એટલે એવા માણુસો કે જેઓની સાથે નિકાહ કદી પણ જાયઝ નથી, જેવા કે બાપ, ભાઇ, દીકરો, જમાઈ વિગેરેથી પેટ અને પીઠ અને નાફથી લઇને ઘુંટણુ સુધી બદનનું (લુગડાંઓથી) સંતાડવું ફરઝ છે. જેમકે જો દીકરાની રૂબરૂ માનું માથું અથવા કોણી સુધી હાથ ખુલી જાય અથવા ઘુંટણુની નીચેનો ભાગ ખુલી જાય તો કંઇ હરકત નથી.

ફાયદો. હિંદુસ્તાનમાં ઘણે ઠેકાણે ઓરતોનો પેહરવેશ એવો હોય છે કે તેમાં માથાનો કેટલોક ભાગ ખુલ્લો રહે છે. હાથ કોણી સુધી ખુલી જાય છે ત્યારે એવા પોશાક સાથે પોતાના મહરમ સગાઓ શિવાય બીજા કોઈ પણ આગળ જેવા કે કાકા ભાઇ, મામાભાઈ, દીએર, જેઠ વિગેરે આગળ નીકળવું જાયઝ નથી, અને જે લુગડું એવું હોય કે જેનાથી પીઠ અને પેટ ખુલી જતાં હોય તેવું લુગડું પેહરીને મહરમ સગાઓ આગળ આવવું પણ જાયઝ નથી.

મસઅલો. લોંડી કે જે ખરેખર શરીઅત મુજબની લોંડી હોય તેણીને દરેક મરદની આગળ પોતાના તેટલાજ બદનને ઢાંકવું ફરઝ છે કે જેટલા બદનને ઓરતને પોતાના મહરમ સગાઓની આગળ ઢાંકવું ફરઝ છે.

મસઅલો. દરેક ઓરતને બીજી ઓરતથી નાફથી લઇને ઘુંટણો સુધી બદન ઢાંકવું ફરઝ છે. **સુચના.** ઘણીખરી ઓરતો સમજે છે કે ઓરતોને ઓરતોથી સતરે ઓરત સંતાડવાની જરૂર નથી. એક બીજી આગળ ન્હાય છે, અથવા બીજા કોઈ વખત આખું બદન ખોલી નાખે છે. દરેક મરદને જોઇએ કે ઓરતોને એ મસઅલો સારી પેઠે સમજાવી દીએ. અને (સતરે ઓરતને) જોનાર અને દેખાડનાર વાસ્તે લઅનતની જે હદીસ ઉપર બયાન કરવામાં આવી તે સંભળાવે.

મસઅલો. જરૂરની વખતે જરૂર જેટલો સતરે ઓરતનો ભાગ દેખાડવો જાયઝ છે. જેવી રીતે કે દવા (લગાડવા) સારૂ કે દેખાડયા વગર દવા થઈ શકતી ન હોય અથવા દાયણને કે જેણી બચ્ચું જણાવવા આવે છે.

મસઅલો. મહરમ સગાઓને જેટલું બદન દેખાડવું જાયઝ છે તેટલા બદનને હાથ અડકાવવો પણ જાયઝ છે. પણ પારકી ઓરત અને મરદને વાસ્તે એ હુકમ નથી. જેમકે પારકી ઓરતનું મોહું કે હાથ જોવાં તો જાયઝ છે, પણ તેઓને હાથ

અડકાવવું જાયઝ નથી. અલબત્ત જો એવી કોઇ ઘરડી ડોસી હોય કે જેણીને અડકવાથી શહવતની બીક કદી પણ નહિ હોય તો તેણીનો હાથ પકડવો અથવા તેણીને હાથ અડકાવવું જાયઝ છે. (એ મસઅલો) દુરરૂલ મુખતાર (નો છે).

મસઅલો. હઝરત જનાબ ઇમામ અઅઝમ અબુહનીફા (રદી)ના મઝહબમાં ગુલામ પણ પારકો મરદ છે. તેણે પોતાની શેઠાણીનું મોં, હાથ, (પોંચા સુધી) અને પગો (ગુંટી સુધી એ) શિવાય બીજા કોઇ પણ બદનના ભાગને જોવું જાયઝ નથી.

મસઅલો. હીજડા (નપુસકો) અને ખાજાસરાઓનો હુકમ પણ પારકા મરદો જેવો છે. તેઓથી પણ ઓરતોને (પોતાના સતરે ઓરતનો) પડદો કરવો જોઇએ.

મસઅલો. જે ઘણુંજ નાનું બચ્ચું હોય તેનું કંઇ પણ બદન ઢાંકવું ફરઝ નથી. જ્યારે તે જરા મોટું થઇ જાય તો જ્યાં સુધી (તેને જોઇ) શહવત થાય તેટલું મોટું નહીં થાય ત્યાં સુધી તેનો આગલો અને પાછલો ભાગ માત્ર ઢાંકવું ફરઝ છે. પછી દશ વરસની ઉમરનું થાય ત્યાં સુધી તેથી વધારે બદનને ઢાંકવું અને તે પછી તો તેનો હુકમ બાલેગનો છે. દુરરૂલ મુખતાર માં એ (મસઅલો છે.)

ફાયદો. (ઓરતોને વાસ્તે) એક તો પડદો છે અને બીજું સતરે ઓરત. **પડદો** તેને કહે છે કે જે મરદની સાથે કોઇ પણ વખતે નિકાહ જાયઝ હોય તે મરદ આગળ તેણી (મોં વિગેરે ખોલીને) તદન આવેજ નહીં. અને **સતરે ઓરત** તેને કહે છે કે જે મરદથી જેટલું બદન ઢાંકવું ફરજ હોય તેને (લુગડાંથી) સંતાડે, અગરજો તેણી તે મરદની સામે આવે. એનાપરથી જાણવું જોઇએ કે હિજાબ એટલે પડદો (The Parda System) જનાબ પેગંબરે ખોદા [સલ] ની પાક બીબીયો (રદી) પર ફરઝ હતો અને (તેઓ પછી) બાકીની તમામ ઓરતો પર મુસતહબ છે અને સતરે ઓરત તો તમામ ઓરતો પર ફરઝ છે. હઝરત મૌલાના

શેખ અબદુલ હક મોહદ્દેસે દેહલવી (રહ)એ એમજ લખ્યું છે અને બીજા આલેમોની (એ મસઅલા બાબતની) શોધથી પણ એવુંજ જણાઈ આવે છે.

શરીફ (ઉંચ પંક્તિના) લોકોએ આ મુસ્તહબ હુકમને ઘણીજ તાકીદ ભરેલો હુકમ હોય એવી રીતે પોતામાં દાખલ કરી લીધો અને પડદાની રસમને સામાન્ય રીતે ઓરતોને વાસ્તે મુકર્રર કરી લીધી. પણ હાલમાં હિંદુસ્તાનમાં એવો હાલ બગડી ગયલો છે કે જેમ હિજાબ રહ્યો નથી તેમજ સતરે ઓરતનું કુથે ઠેકાણું નથી. હિજાબમાં તો આ નુકસાની પેદા થઇ કે ઓરત કેટલાક નામહરમ (કે જેઓની સાથે કોઈ પણ વખતે નિકાહ દુરૂસ્ત થઇ શકતો હોય તેવા) લોકોની રૂબરૂ જેવા કે કાકાભાઇ, મામાભાઈ, આવે છે. અને ખરૂં જોતાં હિજાબ કોઇ પણ નામહરમની સામે નહિં આવવાને કહે છે.

અને સતરે ઓરતમાં એ બગાડો છે કે પોશાક તેઓએ એવો ધારણ કીધો છે કે (તે પેહરીને) ધણી શિવાય કોઈ પણ બીજાની સામે જવા લાયક ઓરત રેહતી નથી. મુસલમાનોને જોઇએ કે એવી વાતોનું ઘણું ધ્યાન રાખે, અને ઓરતોને તાકીદ કરે કે તદન નામહરમોની રૂબરૂ આવે નહીં અને જો એવી કોઇ ખાસ જરૂરને લીધે તેણીઓને મરદોની રૂબરૂમાં આવવુંજ પડે તો માથાને અને હાથોને તેમજ બીજા તમામ બદનને સારી ચેઠે ઢાંકીને આવે.

મસઅલો. જે લુગડું એવું હોય કે તેનાથી અંદરનું બદનં જણાતું હોય તો તે લુગડું પેહરવું નાંગા રેહવા સરખુંજ છે. અબુદાઉદે (રહ) હઝરત આયશા (રદી)થી રિવાયત કીધી છે કે "જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ) ની જનાબમાં હઝરત અબાબકર સિદ્દીક (રદી)ની દીકરી અસમા (રદી) ઝીણાં લુગડાં (કે જેમાંથી બદન દેખાય તેવાં) પેહરીને આવી. આપે (સલ) મોં ફેરવી લીધું અને ફરમાવ્યું કે એ અસમા. ઓરત જ્યારે જુવાન

थई जाय तो तेणीना बदनमांथी कंई पण जणाई आवे (एवुं लुगडुं पेहरवुं तेणीने) जायज नथी. पण ए (भागो) अने आपे (सल) मों अने हाथोनी तरफ अंसारो कीधो."

हजरत शाह अबदुल हक मोहद्देसे देहलवी [रह] ए आ हदीसनी शरेहमां लख्युं छे के जे लुगडांथी बदन देखाय तेनो हुकम नांगां सरखोज छे. तेथी करीने मलमलनो दुपटो ओढीने ओरत नामहरम मरदनी रुबरु आवे नही. अने जे ओरतो मलमलनो अथवा कोइ बीजा (एवा) बारीक लुंगडानो दुपटो ओढीने नमाझ पढे छे अने (तेमांथी माथाना वाळ अने कोणीओ सुधीना हाथो जणाय छे; तेओनी नमाझ जायज थती नथी. **मरदोने जोइए के ए मसअलो ओरतोने (सारी पेठे) समजावी दीए.**

समाप्त.

खोदा पाकनो अगणित शुकर छे के आ सेंकडो फायदा धरावती किताब पुरी थई. खोदा पाक कबुल करे. आमीन. हवे केटलीएक वातो एमां जाणुवालायक ए छे के ए किताबमां कुल्ले १२२ हदीसो छे. जेमांनी घणी खरी हदीसो मिशकात शरीफनीज छे. गीबतना बयानमां १०, १३, अने १४ मी. जुठाणुना बयानमां २३, २९ अने ३१ मी. जुठी कसमना बयानमां ३४, ३५, ३६, ३७ अने ३८ मी. नमीमाना बयानमां ४८मी. गाळो देवी तेना बयामां ७३, ७४, ७७, ७९, ८२, अने ८३ मी. बेअदबीना बयानमां ८६ मी. नकामी बहस करवी ए बयानमां ९६, ९७, अने ९९मी जिनाना बयानमां १०२. १०३जी. मोसाहेकतना बयानमां ११३मी. अने शहवतथी जोवाना बयानमां ११६: ११७मी. एटली हदीसो अहयाउल उलूम, तैसीरुल वसुल, मवाहेबे लदुन्नीया, मशारेकुल अनवार, शाह वलीयुल्लाह साहेब (रह)नी चेहेल हदीसो, हिदाया अयनी शरहे कन्झ, दुररुल मुखतार विगेरेनी हदीसो छे. पण तेमां

કોઇ બનાવટી હદીસ નહીં આવી જાય એ વાતની રચનાર સાહેબે (રહ) બહુજ દરકાર રાખી છે. એ શિવાય બાકીની તમામ હદીસો મિશકાત શરીફની છે.

રચનાલ સાહેબ (રહ) ફરમાવે છે કે આ રિસાલો એવો ફાયદાકારક છે કે મુસલમાનોને જોઇએ કે ઘણીજ હોંસ સાથે આ રિસાલામાં સમાયલી વાતોથી સારી પેઠે વાકેફ થાયકે જેથી જંનતનું મળવું તેઓ પર આસન થઇ જાય. તેમજ આલીમોને જોઇએકે પોતાના શાગેરદોની મારફતે મોહલ્લા અને મસ્જીદોમાં લોકોને એ રિસાલો સંભળાવે અને સમજાવી દીએ.

બીજુ એ કે લોકોજ્યારે કોઈ પણ ગુનાહની બુરાઈ અને તેના અઝાબ વાસ્તે જ્યારે કોઇ હદીસ સાંભળે છે ત્યારે તે હદીસનો સંબધ બીજા લોકો તરફ લગાડે છે, અને અગરજો પોને તે ગુનાહમાં સંપડાયલા હોય તે છતાં પોતાને તે ગુનાહથી દુર સમજે છે. આ એક ઘણીજ ખરાબ બીમારી છે. દરેક મુસલમાનને જોઇએ કે ગુનાહોની બુરાઇ અથવા તેના અઝાબોની હદીસ કે આયત સાંભળી પેહલાં પોતામાં તે ગુનાહને ઢુંઢે, જ્યારે જુએ કેતે ગુનાહ પોતેજ કરી રહેલો છે ત્યારે સારી પેડે સમજી લીએ કે એ હદીસો મારાજ વાસ્તે છે. કે જેથી કરીને ખોદા પાકનો ખોફ દિલમાં પેદા થાય અને તેથી તે ગુનાહ તેનાથી છુટી જાય.

છેલ્લે આ કિતાબના દરેક વાંચક સાહેબને જોઇએ કે આ કિતાબને વાંચી તેના રચનાર, તરજુમો કરનાર, છપાવનાર અને તેને ફેલાવનાર દરેક વાસ્તે દુન્યા અને આખેરતમાં ખોદા પાક તેઓનુ સંપુર્ણ ભલું કરે અને તેઓની તમામ મુરાદોને પુરી કરે એવી દોઆ કરે. વધુ સૌ તારીફ અલ્લાહ તઆલા વાસ્તે છે. અને તેના હબીબ તમામ રસુલો અને અમારા સરદાર જનાબ મોહંમદ (સલ) અને તેવણની તમામ આલ અને સહાબાપર અનહદ દરૂદ અને સલામ થાઓ.